

Analiza resursne osnove za razvoj turizma na području grada Ploče

Bojčić, Laura

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Rijeka, Faculty of Tourism and Hospitality Management / Sveučilište u Rijeci, Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:191:534598>

Rights / Prava: [Attribution 4.0 International](#)/[Imenovanje 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-06**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Tourism and Hospitality Management - Repository of students works of the Faculty of Tourism and Hospitality Management](#)

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija

Diplomski sveučilišni studij

LAURA BOJČIĆ

**ANALIZA RESURSNE OSNOVE ZA RAZVOJ TURIZMA NA
PODRUČJU GRADA PLOČE**

Diplomski rad

Opatija, 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI

Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Opatija

Diplomski sveučilišni studij

Održivi razvoj turizma

**ANALIZA RESURSNE OSNOVE ZA RAZVOJ TURIZMA NA
PODRUČJU GRADA PLOČE**

**ANALYSIS OF THE RESOURCE BASE FOR TOURISM
DEVELOPMENT IN THE CITY OF PLOČE**

Diplomski rad

Kolegij: Održivo upravljanje turističkim resursima

Student: Laura Bojčić

Mentor: Prof. dr. sc. Zrinka Zadel

Matični broj: ds3669/22

Smjer: Održivi razvoj turizma

Opatija, rujan 2024.

SVEUČILIŠTE U RIJECI UNIVERSITY OF RIJEKA
FAKULTET ZA MENADŽMENT U TURIZMU I UGOSTITELJSTVU
FACULTY OF TOURISM AND HOSPITALITY MANAGEMENT
OPATIJA, HRVATSKA CROATIA

IZJAVA O AUTORSTVU RADA I O JAVNOJ OBJAVI OBRANJENOG DIPLOMSKOG RADA

Laura Bojčić

(ime i prezime studenta)

ds 3669 / 22

(matični broj studenta)

Analiza resursne osnove za razvoj turizma na području grada Ploče
(naslov rada)

Izjavljujem da sam ovaj rad samostalno izradila/o, te da su svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima, bilo da su u pitanju knjige, znanstveni ili stručni članci, Internet stranice, zakoni i sl. u radu jasno označeni kao takvi, te navedeni u popisu literature.

Izjavljujem da kao student–autor diplomskog rada, dozvoljavam Fakultetu za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci da ga trajno javno objavi i besplatno učini dostupnim javnosti u cjelovitom tekstu u mrežnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci.

U svrhu podržavanja otvorenog pristupa diplomskim radovima trajno objavljenim u javno dostupnom digitalnom repozitoriju Fakulteta za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu Sveučilišta u Rijeci, ovom izjavom dajem neisključivo imovinsko pravo iskorištavanja bez sadržajnog, vremenskog i prostornog mog diplomskog rada kao autorskog djela pod uvjetima *Creative Commons* licencije CC BY Imenovanje, prema opisu dostupnom na <http://creativecommons.org/licenses/>.

U Opatiji, 20. 08. 2024.

Laura Bojčić

Potpis studenta

SAŽETAK

Tema ovog diplomskog rada je “Analiza resursne osnove za razvoj turizma na području grada Ploče.” Temu sam izabrala iz velike ljubavi prema rodnom gradu svog tate Zorana. Iako sam emotivno vezana za taj grad, svjesna sam da ima sve predispozicije da postane poznata turistička destinacija. Kao najmlađi grad na Jadranu, grad Ploče je još uvijek poznat više kao lučki grad, a ne kao turističko mjesto za odmor.

S obzirom na to da sam često ljetovala i boravila u Pločama, kroz ovaj rad ću pokušati dočarati sav potencijal koji grad nudi, a isto tako i problematiku koja ga prati na putu da postane poznata turistička destinacija. Analiza resursne osnove za razvoj turizma na području grada Ploče usredotočuje se na identifikaciju i evaluaciju ključnih prirodnih, kulturnih i infrastrukturnih resursa koji čine temelj za razvoj turističke industrije. S obzirom na sve prirodne resurse, kulturno-povijesnu baštinu i očuvanu prirodu, Ploče imaju predispoziciju za razvoj više oblika od turizma. Također, Ploče i okolica nude bogatu gastronomsku ponudu koja uključuje svježnu ribu, školjke, lokalne specijalitete poput žaba i jegulja iz Neretve, te domaća vina i maslinovo ulje. Ovo područje može razviti gastronomski turizam kroz promociju autentične dalmatinske kuhinje.

Unatoč ograničenim smještajnim kapacitetima i izazovima poput sezonalnosti i nedovoljne promocije, potencijal za razvoj različitih oblika turizma, uključujući kulturni, gastronomski i nautički turizam, vrlo je izražen. Ova analiza ističe potrebu za strateškim upravljanjem i održivim razvojem kako bi se maksimalno iskoristili resursi i unaprijedila turistička ponuda grada Ploče.

Ključne riječi: grad Ploče, turizam, održivi razvoj, selektivni oblici turizma

SUMMARY

The subject of this thesis is 'Analysis of the Resource Base for Tourism Development in the City of Ploče.' The topic was chosen due to my deep love and appreciation for my father's birthplace. Although I am deeply connected to this city, I am also well aware of the significant potential Ploče has for developing as a tourist destination. As the 'youngest' city on the Adriatic coast, Ploče is still primarily recognized as a harbor city rather than a touristic destination.

Having spent many summers in Ploče, through this thesis, I aim to showcase the potential this city holds, as well as the challenges it faces in becoming a renowned touristic destination.

The analysis of the resource base for the development of tourism in the city of Ploče will focus on the identification and evaluation of the main natural, cultural, and infrastructural resources foundational to tourism development. Given its natural resources, cultural and historical heritage, and preserved environment, Ploče has a strong foundation for developing multiple forms of tourism.

Moreover, Ploče and its surrounding areas provide a rich culinary experience, offering fresh fish, shellfish, local delicacies like Neretva frogs and eels, along with regional wines and olive oil. This area has the potential to develop gastronomic tourism by promoting authentic Dalmatian cuisine.

Despite the limited accommodation options and challenges such as seasonality and lack of promotion, the potential for the development of diverse forms of tourism, including cultural, gastronomic, and nautical tourism, is very strong. This analysis highlights the need for strategic management and sustainable development to fully utilize resources and improve the tourism offerings of the city of Ploče.

Keywords: City of Ploče, tourism, sustainable development, selective forms of tourism.

SADRŽAJ

SAŽETAK.....	4
SUMMARY	5
1. UVOD	1
2. PREDUVJETI RAZVOJA TURIZMA U GRADU PLOČE.....	3
2.1. Prirodno-geografski položaj.....	4
2.2. Gospodarski preduvjeti	6
2.3. Kulturno-povijesne značajke.....	9
3. OBILJEŽJA TURIZMA GRADA PLOČE.....	11
3.1. Analiza turističke potražnje.....	13
4. ANALIZA NAJVAŽNIJIH RESURSA NA PODRUČJU GRADA PLOČE	22
4.1. Baćinska jezera.....	22
4.2. Ušće Neretve	24
4.3. Plaže	28
4.4. Planinski masiv Biokovo.....	30
4.5. Analiza atrakcija na području grada Ploče i okolice.....	32
5. SWOT ANALIZA TURIZMA U PLOČAMA	38
6. STAV LOKALNOG STANOVNIŠTVA O DALJNJEM TURISTIČKOM RAZVOJU GRADA PLOČE	41
ZAKLJUČAK	55

1. UVOD

Tema ovog diplomskog rada je „ Analiza resursne osnove za razvoj turizma na području grada Ploče. Unatoč svom potencijalu, Ploče se i dalje prvenstveno percipira kao lučki grad, a ne kao turistička destinacija. Problem leži u nedovoljnoj iskorištenosti ovih resursa zbog ograničenih smještajnih kapaciteta, sezonalnosti turizma, nedostatka adekvatne promocije i nepostojanja strateškog planiranja održivog razvoja turizma. Stoga je nužno analizirati i ocijeniti postojeće resurse kako bi se identificirale prilike i izazovi te razvila strategija koja će omogućiti Pločama da postanu prepoznatljiva turistička destinacija.

Cilj ovog rada je sveobuhvatno analizirati resursnu osnovu grada Ploče kako bi se identificirali ključni prirodni, kulturni i infrastrukturni resursi koji imaju potencijal za razvoj turizma. Na temelju ove analize, cilj je procijeniti trenutni stupanj iskorištenosti tih resursa i prepoznati prepreke koje ograničavaju njihov potpuni razvitak. Kroz rad će se predložiti strategije i mjere za održivi razvoj turizma, koje će omogućiti gradu Pločama da iskoristi svoje resurse na način koji će povećati atraktivnost grada kao turističke destinacije, poboljšati lokalnu ekonomiju i osigurati dugoročni razvoj turizma u skladu s potrebama i interesima lokalne zajednice. Tijekom izrade ovog diplomskog rada, provedeno je anketno istraživanje među lokalnim stanovništvom kako bi se prikupili njihovi stavovi i sama uključenost u održivi razvoj. Podaci koji su korišteni smatraju se primarnim podacima jer su prikupljeni izravno putem istraživanja, u ovom slučaju putem online ankete. Postavljena pitanja odnose se na lokalno stanovništvo i njihove stavove o razvoju turizma u gradu Ploče te njegov utjecaj na kvalitetu njihovog života.

Metoda analize korištena je kod prikupljanja podataka važnih za analizu resursne osnove područja grada Ploče. Što se tiče same strukture rada, ovaj diplomski rad se osim uvoda i zaključka sastoji od još pet ključnih dijelova. Sami uvod rada usmjeren je na definiranje problematike istraživanja, postavljanje ciljeva, objašnjavanje korištenih metoda te prikaz strukture rada. Ujedno ovaj dio rada postavlja temelj za daljnje istraživanje, dajući jasnu strukturu koja omogućuje razumijevanje konteksta i svrhe rada. U prvom dijelu rada fokus je na utjecaju ključnih preduvjeta za razvoj turizma u gradu Ploče. U ovom kontekstu se razmatraju prirodni, gospodarski i kulturno-povijesni aspekti koji su ključ za turistički progres.

Analiziran je prirodno-geografski položaj grada, ekonomski faktori koji mogu poticati ili ograničavati turističke aktivnosti te kulturna baština Ploča koja pridonosi atraktivnosti destinacije. Također, drugi dio rada temelji se na detaljnoj analizi turističke ponude i potražnje u gradu Ploče. U ovom dijelu prikazuju se prirodne i kulturne atrakcije kojima grad raspolaže, kao i njihovu popularnost i prepoznatljivost među turistima. U idućem dijelu rada fokus je usmjeren na analizu najvažnijih resursa na području grada Ploče. Četvrti dio rada obuhvaća istraživanje koje se odnosi na stavove lokalnog stanovništva vezanih uz detaljni turistički razvoj destinacije te njihovo zadovoljstvo istim.

SWOT analiza provodi se u petom dijelu rada kako bi pružila sveobuhvatan pregled snaga, slabosti, prilika i prijetnji vezanih uz turistički razvoj grada na temelju prethodno provedenog istraživanja stavova lokalnog stanovništva. U zadnjem dijelu rada, koji se odnosi na zaključno razmatranje iznose se glavni rezultati analize, uz preporuke za daljnji razvoj turizma u Pločama i istaknuta je važnost usklađivanja turističkih aktivnosti sa potrebama lokalne zajednice i održivim razvojem.

2. PREDUVJETI RAZVOJA TURIZMA U GRADU PLOČE

Danas je turizam prihvaćen kao globalna industrija, a njegovu povijest pratimo kroz različite etape društvenog razvoja. Početak turizma vežemo uz različite motive i potrebe, pa je sve i počelo kroz trgovinu, hodočašća, istraživanja i na kraju radi same želje za odmorom. Sam pojam turizma koji nam je i danas poznat, prvi put se spominje tek u 19. stoljeću. Tada su započela putovanja isključivo zbog ljudske potrebe za rekreacijom i uživanjem. Naravno, takav stil putovanja se prvo pojavio među imućnima, a tek kasnije se pojavio i masovni turizam, koji je bio prihvatljiv ljudima iz različitih društvenih slojeva.

Kroz razvoj turizma, formirali su se i ključni pojmovi koji ga definiraju. Turist je osoba koja putuje u zemlju ili mjesto gdje nema prebivalište, obično u trajanju od najmanje 24 sata, ali ne duže od jedne godine, s glavnim ciljem koji nije obavljanje plaćene djelatnosti u tom mjestu. Definiciju turizma prihvatila je Svjetska turistička organizacija (WTO), i ona podrazumijeva aktivnosti koje ljudi poduzimaju tijekom svog boravka izvan mjesta stalnog boravka, bilo radi razonode, posla, ili drugih razloga. ¹

Kroz povijest, razvoj turističkih putovanja je bio postepen - počevši od prvih organiziranih putovanja koja su se temeljila na trgovini i hodočašćima. Danas, moderna putovanja obuhvaćaju širok spektar motiva. Današnji turisti putuju u razne destinacije koje su prilagođene i opremljene za doček i udobnost posjetitelja. Turističke destinacije mogu se klasificirati prema stupnju svog razvoja, uz primjenu kategorija koje označavaju nivo turističke infrastrukture i frekvenciju putovanja. Razvoj turizma i njegov ekonomski utjecaj je posebno važan za zemlje u razvoju jer on često igra ključnu ulogu u poticanju gospodarskog rasta, stvaranju radnih mjesta i unapređivanju platne bilance. Unatoč tome, postoji mogućnost da ovisnost o turizmu ima negativne učinke kao što su ekonomska nejednakost i prevelika oslanjanje na jedan sektor.

Pojavom pojma održivog razvoja, dolazimo do buđenja svijesti i samih turista, pa tako i masovni turizam polako gubi svoju popularnost. Užurbani, stresni način života koji danas prati jako puno ljudi dovodi do potrebe za apsolutnim mirom i opuštanjem. Samim time

¹ Weber S., Mikačić V.: Osnove turizma, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str.13.

turistima se mijenjaju želje i potrebe, a na tržištu je da se okreće prema tome. Sve popularniji postaju selektivni oblici turizma, gdje se po svim potrebama pronalaze određena vrsta turista. Od vjerskog, rekreativnog, agroturizma, kulturnog, kontinentalnog, nautičkog, ruralnog i mnogih drugih oblika... Turisti žele svoj novac potrošiti na ono što je njima potrebno, a za to je razvoj selektivnih oblika turizma jako važan jer se tako privlači veći broj turista. Između ostalog, na taj način se može i turizam odvijati kroz cijelu godinu te bi se tako mogao izbjeći problem sezonalnosti.

Koncept održivog razvoja postao je izuzetno važan u današnjem turizmu. Iako je prvobitno krenuo iz šumarstva, gdje se odnosio na ravnotežu sječe i obnove šuma, pojam održivog razvoja danas ima mnogo širu primjenu. Održivi razvoj u turizmu podrazumijeva prakse koje osiguravaju da se zadovolje potrebe današnjih putnika i lokalnih zajednica bez negativnog utjecaja na mogućnosti budućih generacija za zadovoljenjem vlastitih potreba. Održivi razvoj podrazumijeva očuvanje prirodnih resursa, promoviranje ekonomske sigurnosti i socijalne jednakosti, kao i aktivno uključivanje lokalnog stanovništva u procese donošenja odluka.

Turizam se suočava s izazovom pronalazaženja ravnoteže između ekonomskog rasta i zaštite okoliša kao globalne industrije, a ključ uspjeha je primjena principa održivog razvoja na svim nivoima od lokalnih zajednica do međunarodne politike.

2.1. Prirodno-geografski položaj

Grad Ploče nalazi se u južnom dijelu Hrvatske, u regiji Dalmacija, na istočnoj obali Jadranskog mora. Okružen Jadranskim morem, deltom i ušćem Neretve te Baćinskim jezerima što ga čini savršenom destinacijom za kvalitetan odmor.

Ploče imaju bogatu povijest koja seže u prošlost kada je područje bilo naseljeno ilirskim plemenima, a kasnije pod rimskom vlašću. Danas, grad nudi razne kulturne manifestacije i događanja, uključujući festivale, koncerte i izložbe koje obogaćuju život lokalne zajednice i posjetitelja.

Sam razvoj grada usko je vezan uz razvoj Luke Ploče, koja je jedna od najvažnijih luka u Hrvatskoj i ključna točka za međunarodni promet. Luka Ploče je druga po veličini u zemlji i

služi kao glavna morska luka za Bosnu i Hercegovinu, omogućavajući pristup Jadranskom moru i dalje prema Sredozemlju. Pored luke, Ploče su povezane i željezničkom prugom koja povezuje grad s unutrašnjosti Hrvatske i Bosnom i Hercegovinom.

Ploče su okružene planinama i brežuljcima, što pruža zaštitu od jakih vjetrova i daje gradu blagu mediteransku klimu. U blizini grada se nalaze planine Biokovo i Rilić koje pružaju spektakularne poglede i mogućnosti za planinarenje i rekreaciju. Rijeka Neretva, koja prolazi kroz dolinu i utječe u more, stvara plodno poljoprivredno područje poznato po uzgoju agruma, povrća i drugih kultura.

Blaga mediteranska klima, sa toplim i suhim ljetima te blagim zimama idealna je za život. Prosječna godišnja temperatura iznosi oko 15°C, s najtoplijim mjesecima srpnjem i kolovozom, kada temperature mogu doseći i preko 30°C. Zime su blage, s prosječnim temperaturama oko 10°C.

Kada govorimo o prirodnim bogatstvima, Ploče imaju najvažnije resurse za razvoj turizma i za kvalitetan život lokalnog stanovništva.

Blizina Jadranskog mora: Ploče se nalaze na obali Jadranskog mora, što omogućava razvoj morskog turizma. Prekrasne plaže i čisto more privlače turiste tijekom ljetnih mjeseci. Mogućnosti za plivanje, sunčanje, ronjenje, jedrenje i druge morske aktivnosti su brojne.

Plodna dolina rijeke Neretve je jedinstvena atrakcija. Delta Neretve poznata je po svojoj bogatoj flori i fauni, posebno pticama, što privlači ljubitelje prirode i ornitologe. Organizirane ture kajakom kroz močvare i lagune pružaju nezaboravna iskustva.

Također, blizina planina Biokovo i Rilić nudi mogućnosti za planinarenje, biciklizam, trekking i istraživanje prirode.

Geografski položaj Ploča pruža brojne prednosti koje doprinose razvoju grada kao važnog trgovačkog i turističkog središta. Plodna dolina Neretve, blizina planina i Jadranskog mora, te povoljna klima čine Ploče atraktivnim mjestom za posjetitelje i stanovnike. Dobre prometne veze osiguravaju lakoću pristupa, dok prirodne ljepote i kulturno-povijesna baština pružaju raznolike mogućnosti za turizam i rekreaciju.

2.2. Gospodarski preduvjeti

Temeljna obilježja gospodarstva na području Grada Ploče prvenstveno su okarakterizirana teretnom morskom lukom, turizmom koji se tek relativno nedavno počeo ubrzano razvijati te lovom, ribolovom i poljoprivrednim djelatnostima, ponajviše u dolini rijeke Neretve.

Promatrajući statističke podatke, Grad Ploče nema veliki udio u gospodarstvu Dubrovačko-neretvanske županije, no značaj Grada Ploče daleko nadmašuje županijske granice svojim položajem i značajem glavne teretne južnodalmatinske luke te poljoprivrednom proizvodnjom u dolini rijeke Neretve.

U konsolidiranom financijskom rezultatu trgovačka društva županije ostvarila su neto dobit u iznosu od 679 milijuna kuna. U ukupnom prihodu najveće učešće ima djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane s ostvarenim prihodom od 3,2 milijarde kuna prihoda (27%), a zatim slijede trgovina s 2,4 milijarde kuna prihoda (20%), prijevoz i skladištenje 1,6 milijardi kuna (14%), administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti 1,3 milijarde kuna (11%), te djelatnost građevinarstva 1 milijardu kuna (8%). U 2018. trgovačka društva su zapošljavala 22.175 djelatnika, a najveći broj zaposlenih bio je u djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane (6.613). Na kraju 2018. godine broj zaposlenih u Dubrovačko neretvanskoj županiji, prema Zavodu za mirovinsko osiguranje, iznosio je 42.913.

Prema popisu iz 2021. godine, Županija ima 115.564 stanovnika i pripada skupini manjih hrvatskih županija. Njena prosječna gustoća naseljenosti je 68,9 stanovnika na km², a u njoj živi svega 2,9 % od ukupnog stanovništva Republike Hrvatske.

Administrativno i teritorijalno Županija je organizirana u 22 jedinice lokalne uprave i samouprave, odnosno 5 gradova (Dubrovnik, Korčula, Metković, Ploče i Opuzen) i 17 općina (Blato, Dubrovačko primorje, Janjina, Konavle, Kula Norinska, Lastovo, Lumbarda, Mljet, Orebić, Pojezerje, Slivno, Smokvica, Ston, Trpanj, Vela Luka, Zažablje i Župa dubrovačka. Županijsko središte je u gradu Dubrovniku.

2022. g. Dubrovačko-neretvanska županija imala je 7.745.070 noćenja s udjelom od 7% u ukupnim noćenjima na razini Hrvatske.

Na području Dubrovačko-neretvanske županije djeluje u 2022. godini djeluje 4.357 trgovačkih društava (127 više nego u prethodnoj godini).

U ukupnom prihodu najveće učešće ima djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane 25%, s ostvarenim prihodom od 453 milijuna eura prihoda, a zatim slijede prijevoz i skladištenje sa po 337 milijuna eura (18%). trgovina 16% sa 290 milijuna eura prihoda te djelatnosti građevinarstva sa 206 milijuna eura prihoda (11%).

Trgovačka društva su u 2022. godini su zapošljavala 21.670 djelatnika gotovo identično kao u prethodnoj godini. I dalje djelatnost pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane zapošljava najveći udio svih zaposlenih u DNŽ 30% ili 6.485 djelatnika.

Na kraju godine broj zaposlenih u Dubrovačko neretvanskoj županiji, prema Zavodu za mirovinsko osiguranje, iznosio je 44.788 te je u odnosu na kraj 2021. godine veći za 1447 zaposlenih (3%). Udio sezonske zaposlene radne snage je veći za 4% u odnosu na 2021. ali u odnosu na 2019. godinu manji za 1%.

Prosječna mjesečna neto plaća zaposlenih u županijskim trgovačkim društvima u 2022. godini iznosila je 821 euro što je rast od 15% u usporedbi s 2021.²

Prepoznati dionici promicanja turizma su:

1. Turistička zajednica Grada Ploče
2. LAG Neretva
3. Pločanska razvojna agencija- PLORA Grad Ploče³.

Definirana vizija grada Ploče je usmjerena na oživljavanje gospodarske aktivnosti i povratak mladog obrazovanog stanovništva. Utvrđeni ciljevi Programa ukupnog razvoja slijede postavljenu viziju.

Gospodarstvo na području grada Ploča obilježeno je kombinacijom industrijskih, lučkih i uslužnih djelatnosti, s rastućim interesom za razvoj turizma. Ploče, kao strateški smješten grad na južnoj obali Hrvatske, ima značajan gospodarski potencijal zahvaljujući svojoj luci, prometnoj infrastrukturi i prirodnim resursima.

² Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-dubrovnik/gospodarski-profil-zupanije>, 13.07.2024.

³ Smart City Ploče, <https://ploce.hr/wp-content/uploads/2020/11/2020-11-05-strategija-sazetak.pdf>, 15.07.2024.

Najvažniji gospodarski subjekt je jedan od najvažnijih gospodarskih resursa grada i drugi najveći lučki kompleks u Hrvatskoj, nakon Rijeke. Luka Ploče ima ključnu ulogu u transportu i skladištenju robe, posebno u trgovini s Bosnom i Hercegovinom i ostatkom Balkana. Luka je važna tranzitna točka za različite terete, uključujući rudu, ugljen, naftu, žitarice i kontejnere.

Luka Ploče je najveći poslodavac u gradu, izravno i neizravno zapošljavajući veliki broj radnika. Uz lučke operacije, povezane usluge poput logistike, skladištenja i prijevoza također doprinose lokalnoj ekonomiji. Grad Ploče ima dugu industrijsku tradiciju, posebno u područjima kemijske industrije, prerade i proizvodnje građevinskih materijala. Međutim, s promjenama u globalnom tržištu, neki od ovih sektora doživjeli su smanjenje aktivnosti. Postoje inicijative za razvoj novih industrijskih zona i privlačenje investicija, posebno u sektore koji su povezani s obnovljivim izvorima energije, poput solara i vjetroelektrana, kao i u logističke i prerađivačke djelatnosti.

Dolina Neretve, u čijem se neposrednom zaleđu nalazi Ploče, poznata je po intenzivnoj poljoprivrednoj proizvodnji, posebno voća (mandarine, smokve) i povrća. Ova regija igra ključnu ulogu u opskrbi Hrvatske i šire regije ovim proizvodima.

Zbog blizine mora, ribarstvo je tradicionalna djelatnost, a ribolov i uzgoj ribe (posebno jegulja i školjki) značajni su za lokalnu ekonomiju. Ovaj sektor također podržava gastronomski turizam. Lokalni poljoprivredni i ribarski proizvodi već doprinose razvoju gastronomskog turizma, što može biti značajan aspekt turističke ponude.

Trgovina i razne uslužne djelatnosti također su važan segment gospodarstva Ploča. Trgovina je usmjerena na potrebe lokalnog stanovništva i tranzitnog prometa, ali s porastom turizma, raste i značaj ugostiteljstva, smještajnih kapaciteta i drugih turističkih usluga. Također, Ploče su važno prometno čvorište zbog svoje blizine autocesti A1 i željezničke veze s unutrašnjosti Hrvatske i Bosnom i Hercegovinom.⁴ Ova prometna povezanost ključna je za gospodarski razvoj, posebno za lučke i logističke aktivnosti. Iako turizam nije glavna gospodarska djelatnost u Pločama, postoji veliki potencijal za njegov razvoj. Prirodni resursi poput Baćinskih jezera, rijeke Neretve i Jadranske obale, uz kulturnu baštinu, pružaju mogućnosti za

⁴ [Slavonia to Dalmatia in under 4 hours: the A1 motorway – Coordinating Secretariat for Maritime Issues \(ceec-china-maritime.org\)](https://www.ceec-china-maritime.org/), 20.08.2024.

razvoj ekoturizma, nautičkog turizma i kulturnog turizma. Povećanje turističkih kapaciteta i promocija grada kao turističke destinacije mogli bi značajno doprinijeti lokalnoj ekonomiji. Gospodarstvo grada Ploča karakterizira dominacija lučkih aktivnosti, industrije i poljoprivrede, uz rastući potencijal turizma. Razvojni izazovi uključuju diversifikaciju gospodarskih aktivnosti, poboljšanje infrastrukture i povećanje ulaganja u nove tehnologije i održive prakse, čime bi se dugoročno osigurala gospodarska stabilnost i rast.⁵

2.3. Kulturno-povijesne značajke

Grad Ploče kao najmlađi grad na Jadranu, osnovan kao naselje 1945. Godine. Samo ime grada je mijenjano je iz izvornog Ploče u ime Kardeljevo , u čast jugoslavenskom političaru Edvardu Kardelju, da bi se 1990, ponovno vratio svom inicijalnom imenu Ploče.

Tek sredinom 20. Stoljeća doživljava značajan rast i razvoj, zahvaljujući izgradnji prometne infrastrukture i luke.

Po nađenim arheološkim ostacima najviše se ističe naselje Baćina, gdje se smatra da se nalazila antička Praetoria- utvrđeni gradić starih Rimljana. Po zadnjim istraživanjima vidi se da ostaci datiraju od 1.tisućljeća pr. Kr. Do 19.stoljeća.

Od sakralnih objekata na području Ploča, ističu se još i crkva sv. Ante Padovanskog u Kominu, sagrađena 1924. Godine u vrijednom bračkom kamenu.

Crkva Gospe od Karmela smještena u mjestu Bagalovići, nedaleko od Ploča. Crkva je značajan vjerski i povijesni objekt, poznat po svojoj arhitekturi i povijesnom značaju za lokalno stanovništvo. Zbog blizine Međugorja i svojih vjerskih objekata, grad je pogodan za razvoj vjerskog turizma.

Najbrojniji kulturni i povijesni spomenici ovog područja su ilirske kamene gomile i srednjovjekovni stećci. Najznačajniji je groblje sa stećcima smješteno na Crnoči, južno od sela Gnječi. Tu se nalazi minimalno 64 groba s 29 očuvanih stećaka, a samo četiri od njih su ukrašeni raznim križevima, osmerokrakim zvijezdama, tordiranim užetom i polumjesecom.

⁵ [Port of Ploče - Invest Croatia \(gov.hr\)](https://www.investcroatia.gov.hr/), 20.07.2024.

Lokalne manifestacije su jedne od važnijih faktora koje bi trebale privlačiti i lokalno stanovništvo, a i turiste kako bi se na taj način upoznali s kulturom tog grada.

Kao najbolji primjer, možemo spomenuti i Dan grada Ploča, koji se obilježava 31. svibnja. To je svečana manifestacija koja slavi povijest i kulturu grada. Taj dan se kroz razne kulturne programe, koncerte lokalnih umjetnika, slike, izložbe i priredbe slavi grad te upoznaje njegova povijest.

Pločanske ljetne igre su kulturna manifestacija koja uključuje razne koncerte, kazališne predstave i sportska natjecanja. Upravo zbog toliko različitog sadržaja i privlači velik broj ljudi, domaćih i stranih turista.

Jedna od najpoznatijih manifestacija za taj kraj bila bi Neretvanska lađa. Tradicionalna utrka starih lađa na rijeci Neretvi, koja se održava svake godine, privlači brojne sudionike i gledatelje, te promovira kulturnu baštinu i običaje doline Neretve.⁶

S obzirom na to da je to kraj bogat plodnim tlom i gastronomskom ponudom, treba spomenuti i važne gastronomske manifestacije.

Dani mandarina je festival posvećen proslavi berbe mandarina, jednog od najvažnijih poljoprivrednih proizvoda doline Neretve. Posjetitelji mogu uživati u raznim jelima i proizvodima od mandarina, te sudjelovati u različitim kulturnim i zabavnim programima.

Iako relativno mlad kao moderan grad, Ploče i njegova okolica bogati su kulturno-povijesnim značajkama koje pružaju temelj za razvoj kulturnog turizma. Blizina arheoloških nalazišta, povijesnih građevina, te organizacija kulturnih događaja i manifestacija, doprinosi atraktivnosti grada i čini ga zanimljivom destinacijom za turiste koji žele istražiti povijest i kulturu ovog dijela Dalmacije. Također, grad može koristiti svoju blizinu drugim kulturnim i povijesnim destinacijama u regiji, kao što su Dubrovnik, Split i Makarska rivijera, kako bi stvorio atraktivne paket-ponude koje uključuju više destinacija u jednom putovanju.

⁶ [Traditional Maraton Lađa Race in Neretva happening on Saturday | Croatia Week](#), 20.07.2024.

3. OBILJEŽJA TURIZMA GRADA PLOČE

Za turizam vrijedi teza, što je bolja ponuda to je veća i potražnja. No, kada se spominje turističko tržište, mjesto susreta ponude i potražnje, njega gledamo posebno kao tržište kupaca. Dakle, gost prema svojim preferencijama, potrebama i željama bira ono što on želi i prema tome se svi sudionici turističke ponude ponašaju, naravno, ako žele sudjelovati i opstati na turističkom tržištu.

Jaka konkurencija na turističkom tržištu nameće potrebu prihvaćanja novih zahtjeva turista, jer suvremeni turist teži individualizmu i posebnosti.

„Na turističku potražnju utječu sljedeći faktori: potreba, slobodno vrijeme, novčana sredstva i spremnost da se kupuje. Potrebe predstavljaju polaznu točku od koje se počinje kada je riječ o bilo kakvoj potražnji.“⁷

Pod drugi faktor, slobodno vrijeme, podrazumijeva se da u to vrijeme turist nema nikakvih poslovnih obaveza. Isto tako, da bismo uopće sve svoje potrebe mogli zadovoljiti, potrebna su nam novčana sredstva bez kojih velika većina stvari ne bi bila moguća. Dakle, svaki turist mora imati određenu sumu novca koje je spreman dati za svoj odmor. Što su veća primanja pojedinca, jača opća i turistička kultura stanovništva.

Grad Ploče ima sve potencijale za razvoj do svjetski prepoznatljive turističke destinacije, no još uvijek je slabo prepoznat i domaćim turistima, pa tako i strancima.

Ploče su grad s toliko puno prirodnih resursa koji su temelj za razvoj bilo kojeg oblika turizma. Hrvatska je svjetski poznata turistička destinacija, no još uvijek je problem velika sezonalnost. Odnosno, prepoznata je kao ljetna destinacija i onda nastaje problem u ostatku godine kada se turizam gasi. Iako se različiti oblici turizma mogu odvijati kroz cijelu godinu i dalje prevladava masovni turizam što često dovodi do saturacije određenih destinacija, a samim time i nezadovoljnog lokalnog stanovništva zbog smanjenja kvalitete života.

Takva je situacija i s gradom Ploče, koji nije prepoznat kao turistička destinacija ni kod domicilnog stanovništva, pa tako još manje stranim turistima. Usprkos odličnom geografskom položaju, ugodnoj klimi, moru, jezerima, planinama, Ploče ostaju neprepoznate, a mlado stanovništvo sve više seli u okolne veće gradove sa željom za više mogućnosti.

⁷ Dr Hrabovski-Tomić E., *Selektivni oblici turizma*, Sremska Kamenica, 2008. str.31.

Velik problem je što grad nema dovoljno novčanih sredstava, no još veći taj što je previše mladih otišlo i zapravo nema dovoljno kvalificiranih mladih ljudi koji bi mogli usmjeriti turistički razvoj uzlaznom putanjom.

No, baš iz tog razloga, dokument pod nazivom Program ukupnog razvoja je napisan kako bi se utvrdila vizija, misija i ciljevi za razvoj održivog razvoja turizma u gradu Ploče.

U sklopu programa, u samom gradu su bile organizirane i radionice kako bi se na taj način što bolje raspravilo i sumiralo svu problematiku i potencije te tako i postavilo glavnu ideju za razvoj.

Vizija grada Ploče glasi:

‘Ploče - grad bez barijera. Grad Ploče je iskoristio svoj geoprometni položaj, prirodne i kulturne resurse te postao vodeći gospodarski i turistički partner u Neretvanskoj regiji, koji ostvarenim napretkom privlači mlado obrazovano stanovništvo, svojim građanima nudi visoku kvalitetu življenja, a posjetiteljima jedinstveni doživljaj.’⁸

Prvi pogled na Viziju otkriva brojne mogućnosti koje se pružaju gradu Ploče, ali i njegovu usmjerenost prema turizmu i gospodarstvu općenito kao dvjema odrednicama ključnim za cjelokupni rast i razvoj u narednom, promatranom razdoblju. Upravo se od gospodarstva očekuje da bude generator promjena i napretka u svim aspektima življenja i djelovanja na području grada Ploča.

Također, glavni strateški ciljevi doneseni u dokumentu su sljedeći:

1. Razvijeno gospodarstvo temeljeno na geoprometnom položaju i prirodnim resursima
2. Visok stupanj zaštite okoliša i ekološki održive proizvodnje energije
3. Razvijena društvena i komunalna infrastruktura.⁹

⁸ Program ukupnog razvoja, str. 7, <https://ploce.hr/wp-content/uploads/2017/09/program-ukupnog-razvoja-1.pdf>, 10.07.2024.

⁹ Program ukupnog razvoja, str. 8, <https://ploce.hr/wp-content/uploads/2017/09/program-ukupnog-razvoja-1.pdf>, 10.07.2024.

Grad Ploče prepoznao je važnost zaštite okoliša i ekološki održive proizvodnje energije. Fokus proizvodnje zelene energije stavljen je na solarnu energiju, budući da područje Dalmacije ima insolaciju i do 2700 sati godišnje.

Važnost zaštite okoliša vidljiva je u različitim područjima življenja i djelovanja, a posebno je značajna kao preduvjet daljnjeg razvoja turizma i poljoprivrede. Ipak, najvažniji cilj visokog stupnja zaštite okoliša je povećanje kvalitete života lokalnog stanovništva.

Razvijena komunalna i društvena infrastruktura važan je preduvjet za razvoj zajednice. Razvojnim projektima obuhvaćenim pod prioritetima ovog cilja pokrivena su različita područja koja participiraju u zadovoljavanju potreba stanovanja, bavljenja sportom i rekreacijom, kulturom i obrazovanjem, ali i temeljna komunalna problematika neophodna za funkcioniranje modernog grada.

Grad je usmjeren privlačenju mladog obrazovanog stanovništva i spreman je poduzeti brojne korake kako bi postao atraktivan navedenoj ciljanoj skupini, i udovoljio njihovim potrebama. Također, treba iskoristiti geografsku lokaciju, luka mora biti sagledana kao resurs na kojem će se temeljiti razvoj grada. Treba razvijati nove tehnologije za transformaciju poslovanja i promicanje inovacija.

3.1. Analiza turističke potražnje

Glavni dionik za razvoj turizma na području Grada je Turistička zajednica Grada Ploče koja je zadužena za edukaciju ostalih turističkih dionika, informiranje dionika i posjetitelja, organizaciju događanja, podršku lokalnim ugostiteljima, naplatu boravišne pristojbe te provođenje ostalih aktivnosti za razvoj turizma. Od ostalih dionika potrebno je izdvojiti četiri receptivne turističke agencije aktivne u radu koje nude brojne usluge usmjerene turistima.

Iako ima potencijal u dolini Neretve turizam je jako slabo razvijen. Unatoč silnom potenciju koje Ploče i okolica imaju, trebat će još jako puno vremena da Ploče budu prepoznat grad kao turistička destinacija.

Tablica 1. Broj dolazaka i noćenja po državama.

	Država	Noćenja			Dolasci		
		2023.	2022.	<i>Indeks '23./22</i>	2023	2022	<i>Indeks '23./22.</i>
1	Njemačka	9.494	11.847	80,14	1.469	1.506	97,54
2	Poljska	5.519	6.174	89,39	900	1.001	89,91
3	Hrvatska	5.132	4.917	104,37	1.800	1.476	121,95
4	Mađarska	2.223	2.090	106,36	364	330	110,30
5	Francuska	1.741	1.045	166,60	586	331	177,04
6	Slovenija	1.462	1.219	119,93	464	286	162,24
7	Češka	1.229	1.242	98,95	343	252	136,11
8	Nizozemska	1.153	998	115,53	233	214	108,88
9	Ujedinjena Kraljevina	1.112	551	201,81	250	126	198,41
10	Ukrajina	1.073	576	186,28	251	113	222,12
11	Italija	909	690	131,74	473	260	181,92
12	Slovačka	856	887	96,51	160	133	120,30
13	Austrija	854	1.348	63,35	265	263	100,76
14	Belgija	791	477	165,83	170	110	154,55
15	Bosna i Hercegovina	668	868	76,96	230	187	122,99
16	Španjolska	486	160	303,75	260	113	230,09
17	Irska	432	217	199,08	46	23	200,00
18	SAD	376	286	131,47	116	97	119,59
19	Švicarska	374	314	119,11	177	89	198,88
20	Srbija	318	584	54,45	102	86	118,60
21	Kosovo	264	202	130,69	124	41	302,44
22	Rumunjska	219	178	123,03	85	53	160,38
23	Indija	217	8	2.712,5 0	110	5	2.200,00
24	Makedonija	202	47	429,79	26	13	200,00
25	Finska	174	77	225,97	32	23	139,13
26	Estonija	169	7	2.414,2 9	42	7	600,00
27	Bugarska	149	23	647,83	32	12	266,67
28	Litva	146	204	71,57	62	100	62,00
29	Albanija	127	319	39,81	112	50	224,00
30	Koreja, Republika	124	3	4.133,3 3	123	3	4.100,00
31	Danska	121	236	51,27	40	49	81,63
32	Norveška	120	60	200,00	38	16	237,50
33	Australija	82	30	273,33	53	14	378,57
34	Portugal	80	70	114,29	40	29	137,93
35	Švedska	74	163	45,40	42	34	123,53
36	Turska	62	249	24,90	34	34	100,00
37	Grčka	48	61	78,69	38	18	211,11
38	Ostale europske zemlje	47	0	0,00	6	0	0,00
39	Letonija	46	99	46,46	30	32	93,75

40	Ostale zemlje J. i Sr. Amerike	37	106	34,91	24	27	88,89
	Strani turisti:	4	34.551	98,30	8.175	6.293	129,91
	Domaći turisti:	5.132	4.917	104,37	1.800	1.476	121,95
		39.09					
	UKUPNO:	6	39.468	99,06	9.975	7.769	128,39

Izvor: Turistička zajednica grada Ploče

Prosječan broj dana boravka turista u 2023. godini bio je 3,9 dana, te je on bio kraći u odnosu na 2022. godinu (5,1 dan). Najveći broj posjetitelja dolazi iz Njemačke, Poljske, Mađarske, Slovenije te domaći turisti.

Tablica 2. Broj noćenja/ dolazaka po naseljima

Naselje	Noćenja			Dolasci		
	2023.	2022.	Indeks '23./22	2023	2022	Indeks '23./22.
Ploče	12.936	9.064	142,72	4.600	1.585	290,22
Baćina	9.935	12.178	81,58	1.714	2.098	81,70
Rogotin	8.052	8.848	91,00	2.338	2.594	90,13
Peračko Blato	3.555	4.167	85,31	443	550	80,55
Komin	2.523	3.019	83,57	454	501	90,62
Staševica	1.364	1.412	96,60	193	184	104,89
Šarić Struga	619	673	91,98	199	245	81,22
Plina Jezero	112	107	104,67	34	12	283,33
Ukupno	39.096	39.468	99,06	9.975	7.769	128,39

Izvor: Turistička zajednica grada Ploča

Prema ovoj tablici možemo vidjeti da Ploče ostvaruju najveći broj dolazaka i noćenja u odnosu na ostala naselja. Baćina je na drugom mjestu sa ostvarenih 9.935 noćenja u 2023. godini. Obzirom da su Ploče i najpoznatije među ostalim naseljima, ovakve brojke su i

očekivane. Svakako je cilj da brojke iz godine u godinu sve više raste te da se Ploče s okolicom počnu intenzivnije razvijati u poznatu turističku destinaciju.

Tablica 3. Razdoblje 2023. /2022. - broj noćenja

MJESEC	2023.	2022.	INDEKS 23./22.
Siječanj	126	272	46,32
Veljača	734	521	140,88
Ožujak	1.071	1.377	77,78
Travanj	832	1.068	77,90
Svibanj	1.493	1.093	136,60
Lipanj	3.187	3.113	102,38
Srpanj	12.573	12.033	104,49
Kolovoz	13.986	13.465	103,87
Rujan	2.880	3.262	88,29
Listopad	1.243	1.486	83,65
Studeni	596	1.224	48,69
Prosinac	375	554	67,69
UKUPNO:	39.096	39.468	99,06

Izvor: Turistička zajednica grada Ploče

[file:///C:/Users/ljilj/Downloads/Statistika%202023_22_19%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/ljilj/Downloads/Statistika%202023_22_19%20(1).pdf)

Iz tablice možemo vidjeti da je broj noćenja relativno malen, no posebno u pred i post sezoni. Najveći broj noćenja ostvaren je u 8. mjesecu, 35,8 % od ukupnog broja, te u 7. mjesecu, 32,2 % od ukupnog broja noćenja.

Nažalost, u odnosu na 2022. godinu, brojke nisu značajno promijenjene te definitivno nije zabilježen značajniji porast broja noćenja. S obzirom na to da su brojke svakako niske, činjenica da je u 2023. godini u određenim mjesecima broj noćenja i smanjen, ovi podaci ukazuju na to da se u procesu razvoja turizma nije ništa promijenilo te da i dalje stagnira.

razočaravajući. Iako se ne radi o znatnoj razlici, to treba shvatiti kao upozorenje i više pažnje usmjeriti na ulaganje u razvoj turizma i samu promociju sadržaja i aktivnosti koje se nude.

Tablica 3. Razdoblje 2023./2022. - broj dolazaka

MJESEC	2023.	2022.	INDEKS 2023./2022
Siječanj	63	74	83,78
Veljača	161	142	113,38
Ožujak	249	229	108,73
Travanj	305	290	105,17
Svibanj	418	360	116,11
Lipanj	829	793	104,54
Srpanj	3.089	2.347	131,61
Kolovoz	3.293	2.398	137,32
Rujan	845	625	135,20
Listopad	516	251	205,58
Studeni	109	136	80,15
Prosinac	99	124	79,84
UKUPNO	9.975	7.769	128,39

Izvor: Turistička zajednica grada Ploče

Ovakva dinamika ukazuje na nekoliko važnih izazova s kojima se grad suočava u kontekstu razvoja turizma. Naime, smanjeni broj noćenja može biti znak da Ploče trenutno nemaju dovoljno raznolikih sadržaja i atrakcija koje bi zadržale turiste na dulji period. Posjetitelji možda vide Ploče više kao tranzitno mjesto, odnosno privremeno odredište na putu prema drugim, možda poznatijim turističkim destinacijama.

Ploče su geografski smještene na važnom prometnom koridoru i mogu služiti kao prolazna točka za turiste koji su na putu prema popularnijim destinacijama na Jadranu ili prema

unutrašnjosti. Bez adekvatnih sadržaja koji bi potaknuli turiste da se zadrže, Ploče ostaju tranzitna stanica umjesto krajnjeg odredišta. Grad možda nije dovoljno promoviran kao turistička destinacija s vlastitim identitetom i atrakcijama. Nedostatak jasnog brenda i promocije koji bi privukli turiste da istraže Ploče, a ne samo da ih vide kao usputnu stanicu, mogao bi biti jedan od uzroka kratkog zadržavanja.

Ovi podaci jasno pokazuju potrebu za jačanjem turističke ponude grada Ploča kako bi se produžio prosječan boravak posjetitelja. Ključne preporuke uključuju razvoj dodatnih atrakcija i sadržaja, povećanje i diversifikaciju smještajnih kapaciteta, te snažniju promociju grada kao turističke destinacije s jedinstvenim doživljajem. Također, Ploče bi trebale raditi na stvaranju turističkog identiteta koji će privući turiste ne samo kao prolaznu destinaciju već kao mjesto koje vrijedi istražiti i doživjeti u punom kapacitetu.

3.2 Analiza turističke ponude

„Činitelji ponude, za razliku od onih potražnje, koji pokreću čovjeka, omogućavaju privremenu promjenu boravka radi odmora i rekreacije. Njima se privlače turisti, vrši njihov transport i prihvata, odnosno omogućava im se boravak u turističkom odredištu i stvara cjelovitost turističke ponude. Činitelje ponude dijelimo na privlačne ili atraktivne, saobraćajne ili komunikativne te prihvatne ili receptivne.“¹⁰

Grad i okolica se trenutno oslanjaju na par najpoznatijih turističkih atrakcija koje nisu turistički valorizirane do razine da budu prepoznate kao top turističke destinacije na Jadranu. Upravo zbog toga je grad Ploče još uvijek poznat kao usputna destinacija na putu do većih i poznatijih hrvatskih gradova.

Analizom je zaključeno kako se treba raditi na razvoju inovacija i interaktivnih modela uključivanja građana u aktivnosti. Potencijal za takve inovacije i razvoj svakako postoji, a može se naći u dobro ustrojenom obrazovnom sektoru te raznovrsnim udrugama koje djeluju na području Grada, u raznim djelatnostima, od zaštite okoliša preko kulture i sporta do demokratizacije i pomoći najpotrebitijima. Pritom, u razvoju inovativnih rješenja, naglasak

¹⁰ Demonja D., Ružić P., Ruralni turizam u Hrvatskoj, Zagreb, 2010., str 143.-144.

mora biti stavljen na područja turizma, poduzetništva, iskorištavanja prirodnih potencijala te stvaranja sadržaja za mlade i osiguravanje poticajnog okruženja za njihov ostanak. Ulaganjem u ta područja može se unaprijediti kvaliteta života i Grad Ploče učiniti još ljepšim i atraktivnijim mjestom za život.

Zadnjih godina aktivno se radi na formiranju ciklo ruta tako da je TZG Ploče projektno udružena s TZG Vrgorac na projektu ciklo rute Polje Jezero, te s TZG-ovima Opuzen i Metković na projektu Cycling Neretva.

Također, osmišljavaju se tematske staze. Trenutno vrlo atraktivna je planinarska tematska staza Tragom bunkera koja povezuje povijesnu i prirodnu baštinu. U sklopu promocije staze, godišnje se organizira i međunarodna trail utrka Ploče Trail.

Postoji određen broj ponude usmjeren na aktivni odmor (kitesurfing, kajakarenje, paddle surf, jedrenje, planinarenje, sportske pripreme.)

Manifestacije na koje se TZ želi usmjeriti su manifestacije kao što su Summer Wine Fest (promocija enologije i gastronomije područja), Ploče Trail (promocija prirodne i povijesne baštine). Obje manifestacije imaju za cilj povećanje prepoznatljivosti lokalnih proizvoda, privlačenje turista zainteresiranih za eno-gastronomске doživljaje, te doprinos razvoju turističkog sektora u regiji. Također, žele podići svijest o prirodnim ljepotama i kulturnim znamenitostima regije, potiču razvoj ekoturizma i kulturnog turizma, te žele pružiti priliku posjetiteljima da dožive aktivan odmor u očuvanoj prirodi s prekrasnim prizorima Jadrana.

S obzirom na to da je grad Ploče malen i da u centru ima jedan hotel, osvrnuti ćemo se i na bližu okolicu koja ima raznoliku ponudu ugostiteljskih objekata. Neki od njih su sljedeći:

1. Hotel Bebić

Smješten u samom centru Ploča, ovaj hotel nudi moderne sobe s pogledom na more i gradsku luku. Gosti mogu uživati u restoranu hotela, wellness centru, bazenu te različitim dodatnim uslugama kao što su najam bicikla i organizacija izleta.

2. Hotel Merlot

Ovaj luksuzni hotel nalazi se u mirnom okruženju, nekoliko kilometara od centra Ploča. Nudi vrhunski komfor, prostrane sobe, wellness i spa sadržaje te restoran s lokalnim i internacionalnim specijalitetima.

3. Apartmani Neretva

Smješteni u neposrednoj blizini Baćinskih jezera, ovi apartmani pružaju udoban smještaj s prekrasnim pogledom na jezera. Apartmani su opremljeni modernim sadržajima, a gostima je na raspolaganju i besplatan parking te mogućnost najma bicikla i čamaca.

4. Villa Solo

Ova luksuzna vila nudi privatnost i luksuz za goste koji traže vrhunski smještaj. Smještena je u mirnom predjelu, s velikim vrtom, bazenom i terasom s pogledom na more. Idealna je za obitelji ili grupe prijatelja.

5. Pansion Baćina Lakes

Ovaj obiteljski pansion smješten je uz Baćinska jezera i nudi udoban smještaj s domaćinskom atmosferom. Gostima su na raspolaganju zajednička kuhinja, terasa i mogućnost organizacije izleta po okolici.

6. Guest House Nikola

Pansion Nikola nudi jednostavan i povoljan smještaj u srcu Ploča. Gostoljubivi domaćini pružaju sve potrebne informacije o lokalnim atrakcijama, a gosti mogu uživati u domaćoj kuhinji i opuštajućem ambijentu.

Kamp Baćina

Smješten uz obalu Baćinskih jezera, ovaj kamp pruža prirodan ambijent i sve potrebne sadržaje za ugodan boravak. Kamp nudi mjesta za šatore i kampere, sanitarne čvorove, roštilj, te razne aktivnosti poput vožnje kajakom i ribolova.

7. Kamp Rio

Ovaj kamp se nalazi uz ušće rijeke Neretve, idealan je za ljubitelje vodenih sportova. Kamp nudi prostrane parcele za kampere i šatore, moderne sanitarne čvorove, restoran i bar, te različite sportske i rekreativne aktivnosti.

8. Agroturizam Matkovića

Smješten u selu Vid, ovaj agroturizam nudi autentično iskustvo života na selu. Gosti mogu uživati u domaćim specijalitetima, svježem voću i povrću iz vrta, te sudjelovati u poljoprivrednim aktivnostima.

9. Ruralni turizam Opuzen

U malom mjestu Opuzen, blizu Ploča, dostupan je smještaj u tradicionalnim kamenim kućama za one koji žele iskusiti ruralni turizam. Gosti mogu se opustiti u tihom okruženju, probati ukusne domaće specijalitete i uključiti se u zabavne aktivnosti poput branja mandarina ili vožnje brodom po rijeci Neretvi. Kroz ruralni turizam možete dobiti autentičan uvid u svakodnevicu lokalnog stanovništva, istovremeno se odmarati i upoznavati nove stvari.

Upoznavanje običaja, tradicije i načina života ljudi destinacije u koju je stigao gotovo svakom turistu predstavlja ključni interes. Jelo i piće su najjednostavniji načini upoznavanja. Zato je neophodno organizirati manifestacije koje traju jedan ili više dana, fokusirane na proizvode karakteristične za to područje. Vino, maslinovo ulje i smokve predstavljaju glavni ugled Ploče i njenog okruženja. Možete uživati u obilasku vinskih cesta, degustirajući maslinovo ulje, proizvode od smokava i druge delicije koje su nam pripremili naši OPG-ovi.

4. ANALIZA NAJVAŽNIJIH RESURSA NA PODRUČJU GRADA PLOČE

Turizam u Gradu Pločama još uvijek nije postigao svoj puni potencijal, iako se nalazi u fazi brzog razvoja. Iako Grada Ploča posjeduje brojna prirodna bogatstva i ima povoljan geoprometni položaj, turizam ne predstavlja značajan čimbenik u gospodarstvu niti Grada Ploča ni Dubrovačko-neretvanske županije.

U relativno malom krugu od oko 10 kilometara, područje Ploča obiluje prekrasnom prirodom. Među tim glavnim atrakcijama su planina Biokovo, Baćinska jezera, rijeka Neretva i njen estuarij, Jadransko more i regija bogata vinogradima. Postojanje različitih prirodnih krajolika otvara širok spektar mogućnosti za turizam, uključujući aktivnosti kao što su planinarenje, biciklizam ili istraživanje prirode te posjete vinogradima radi degustacija vina.

Na širem području grada postoje i zaštićeni prirodni krajobrazi kao što su Modro oko i jezera u blizini naselja Desna, koja su proglašena značajnim krajobrazima. Dodatno, važno je istaknuti da su Baćinska jezera uključena u mrežu NATURA 2000, što dodaje još veći ekološki značaj i pokazuje potencijal za održivi turizam. Iako ima ove prednosti, turizam u Pločama i dalje je manje razvijen nego u drugim poznatim turističkim odredištima regije, kao što je Dubrovnik.

Da bi se turizam na području Ploča dalje razvijao, neophodno je strategijsko planiranje koje obuhvaća promociju prirodnih ljepota regije, unapređenje infrastrukture i veću integraciju turističke ponude s ostatkom županije. Grad Ploče ima potencijal postati istaknutija destinacija na turističkoj karti Hrvatske, što bi rezultiralo većim udjelom u regionalnom turizmu i doprinosom gospodarstvu.

4.1. Baćinska jezera

Baćinska jezera su skupina od sedam jezera smještenih u blizini grada Ploče u južnoj Dalmaciji. Ova jezera su jedno od najljepših i najvažnijih prirodnih bogatstava ovog dijela Hrvatske. Smještena između planina i Jadranskog mora, Baćinska jezera nude jedinstvenu kombinaciju slatkovodnih ekosustava i prekrasnih krajolika.

Baćinska jezera su: Oćuša, Crniševo, Podgora, Sladinac, Šipak, Vrbnik, Plitko jezero.

Jezera predstavljaju jedinstven spoj slatkovodnih i močvarnih ekosustava, koja su okružena bogatim biljnim i životinjskim svijetom, uključujući brojne endemske vrste.

U okolini jezera nalaze se arheološka nalazišta koja svjedoče o dugoj povijesti ovog područja, od prapovijesti do rimskog doba.

Baćinska jezera su kompleks od sedam slatkovodnih jezera smještenih u blizini grada Ploče, okružena bujnom vegetacijom i netaknutom prirodom. Ova jedinstvena prirodna pojava pruža posjetiteljima priliku za istraživanje raznolikih ekosustava, uključujući močvare, rijeke i šume, te promatranje bogatog biljnog i životinjskog svijeta. Baćinska jezera su idealna destinacija za ljubitelje prirode, fotografije i ekološki osviještene putnike. Ocjena ovih jezera kao turističke atrakcije može biti visoka zbog njihove biološke raznolikosti, ekološke važnosti i potencijala za održiv turizam.

Ljudske intervencije su imale značajan utjecaj na ekosustav Baćinskih jezera, što ih čini bitnim hidrološkim i ekološkim područjima unatoč znatnim promjenama. U 1912. Kada je Baćinsko jezero Sladinac povezano sa morem kroz tunel, razina jezera se smanjila za oko 12 metara, što je imalo ozbiljne posljedice na lokalni ekosustav. Izgrađen 1938., drugi tunel je također veoma značajan. Jezero Baćina povezuje Podgoru s Vrgoračkim poljem. Izradili su ovu konstrukciju s ciljem sprečavanja poplava u Vrgoračkom polju, što istovremeno ima utjecaj na vodni režim i ekosustav Baćinskih jezera.

Baćinska jezera su značajna ne samo zbog hidroloških promjena već i zbog svoje biološke raznolikosti. U jezerima su evidentirane 24 različite vrste riba, uključujući šest iznimno rijetkih endemičnih autohtonih vrsta. Jezera su od posebne važnosti za očuvanje ekosustava, pa je naglasak stavljen na potrebu da se ona sačuvaju u svojoj prvobitnoj formi radi dugoročne zaštite ovih vrsta.¹¹

Smatraju se oazom mira te su odlična lokacija za sve ljubitelje prirodnih ljepota. Savršena su za odmor duše i tijela. Što se aktivnosti tiče, dostupne su kajak ture, paddle surf ture te ture lađom kojom se može razgledati čak šest jezera.

Baćinska jezera okružuje oko 15 kilometara duga makadamska biciklistička staza. Ona povezuje pet od sedam Baćinskih jezera te se smatra jednom od glavnih atrakcija za turiste koji posjete Baćinska jezera.

¹¹ Erak G., Stanje i mogućnosti razvoja turističke ponude grada Ploče, diplomski rad.

Također su zaštićeno područje zbog svoje ekološke vrijednosti. Lokalna zajednica i vlasti ulažu napore u očuvanje prirodnih resursa i promicanje održivog turizma. Posjetitelji se potiču na odgovorno ponašanje prema prirodi i očuvanje okoliša.

4.2. Ušće Neretve

Područje doline Neretve i samo ušće sveukupno zauzimaju površinu od 412 km² te je administrativno podijeljena na 7 jedinica lokalne uprave koje su redom: gradovi Ploče, Opuzen i Metković te općine Slivno, Kula Norinska, Zažablje i Pojezerje. Za razliku od drugih krajeva Dalmacije koji su geografski puno jasnije odvojeni, ovdje je gotovo nemoguće govoriti o razvoju turizma bez uključivanja šireg zaleđa koje je uvijek činilo nerazdvojivu cjelinu. Tako gledajući dobiva se tržišna konkurentnost mnogobrojnih, međusobno komplementarnih elemenata koji utječu na kvalitetu turističkog boravka na nekom prostoru.

Nacionalna strategija turističkog razvoja definira nekoliko razvojnih načela kojih se potrebno pridržavati. Za područje doline Neretve bitna su sljedeća:

- 1) Suradnja dionika razvoja turizma – odnosi se na suradnju i javnog i privatnog sektora, odnosno svih pravnih osoba koje sudjeluju direktno ili indirektno u ovoj grani.
- 2) Diversifikacija turističkih proizvoda i usluga – uz tradicionalni model 3S (sunce, more, plaža), cilj je razvoj popratnog sadržaja koji u dolini Neretve ima potencijala kao što je na primjer kulturni turizam, cikloturizam, ekoturizam i ruralni turizam.
- 3) Ekološki odgovoran razvoj – s obzirom na to da područje Neretve predstavlja ekološki osjetljivo područje, ovo se smatra značajnom činjenicom prije svega radi poticanja racionalnog korištenja prostora i suvremenih tehnoloških rješenja za gradnju i opremu objekata turističke ponude.
- 4) Plasman domaćih proizvoda u turizam – kao tradicionalno poljoprivredni kraj, dolina Neretve pruža mogućnosti plasiranja lokalnih agrikulturalnih proizvoda na turističko tržište. S obzirom na to da su ti proizvodi često karakteristični, uz povoljnu cijenu postoji veliki potencijal za njihovo plasiranje.

5) Autentičnost i kreativnost – imajući na umu specifičnost neretvanskog kraja razvoj novih proizvoda bi trebalo bazirati upravo na toj činjenici.

6) Ravnomjeran turistički razvoj – kako obalni pojas doline zahvaća intenzivniji turistički razvoj dok „kontinentalni“ dio ostaje izvan tih procesa, nužno je ravnomjernije rasporediti turističku ponudu. ¹²

Područje Neretve je poznato po bogatoj povijesti te prirodnim ljepotama zbog čega je postalo jednog od važnih središta za razvoj turizma u Republici Hrvatskoj. Unatoč tome što su Neretva i okolica podupirane od strane javne uprave, Baćinska jezera iako jednako atraktivna, često ostaju u sjeni neprepoznata kao zasebna turistička destinacija/ atrakcija.

Mandarine, zaštitni znak Neretva najpoznatija su poljoprivredna kultura ovog kraja. Iako je kultura uzgajanja mandarina na ovom području višestoljetna, metode uzgoja danas su značajno modernizirane. Na današnjim nasadima koji obuhvaćaju povećane parcele koriste se suvremene tehnologije obrade što upravo područje Neretve stavlja u jednu od najvažnijih područja uzgoja mandarina u sjevernoj hemisferi. Inače se mandarine uzgajaju između 40. sjeverne i južne paralele, a područje o kojem pišem jedno je od najsjevernijih u kojima kultura uspijeva.

Sorta *Poncirus Trifoliata* najpouzdanija je podloga za uzgoj mandarina na ovom geografskom položaju, a tomu je tako zbog otpornosti na hladnije klimatske uvjete. Iako je ova podloga sigurno rješenje, ova sorta smanjuje prinose pa je to zapravo klimatski kompromis u uzgoju. Rijeka Neretva osigurava velike temperaturne razlike između noći i dana što poljoprivrednicima pruža značajnu prednost jer je sazrijevanje plodova ubrzano.

Sorte mandarina koje se najčešće uzgajaju u dolini Neretve su Iwasaki, Ichumare, Zorica rana, Chahara, Kawano Wase, Okitsu, Kuno, Seto, Owari i Saigon SRA 29. Prema podacima Zavoda za statistiku, mandarine se uzgajaju na površini koja obuhvaća 22,000 hektara, a na kojoj je ukupno 2,5 milijuna stabala. 2018. godine urod je iznosio 60 tisuća tona, dok se 2019. urod prepolovio zbog niskih otkupnih cijena, tople i suhe jeseni, kršenja zakona o nepoštenoj trgovačkoj praksi, pojave jeftine konkurencije i zatvaranja ruskog tržišta, koje je ranije bilo najveći otkupljivač neretvanskih mandarina.

¹² Erak G., Stanje i mogućnosti razvoja turističke ponude grada Ploče, diplomski rad, str.24.

Kao način suočavanja s lošom sezonom 2019. godine, preporučena alternativa je razvoj agroturizma. Agroturizam nudi poljoprivrednicima da uz pomoć turista kojima pružaju jedinstveno iskustvo boravka na selu kompenziraju svoje poljoprivredne gubitke. U sklopu agroturizma, posjetitelji mogu uživati u smještaju, hrani, piću, zabavi te rekreaciji na seoskim gospodarstvima, a uz sve to često mogu i sudjelovati u poljoprivrednim aktivnostima.

Agroturizam poljoprivrednicima omogućava da i dalje ostanu vjerni svojoj primarnoj djelatnosti, ali da istovremeno privlače turiste koji su zainteresirani za autentično iskustvo života na selu. Posjetitelji mogu biti okupirani na razne načine kao na primjer vođenim obilascima plantažama mandarina, organiziranim berbama, degustacijama lokalnih proizvoda te edukativnim radionicama o poljoprivredi. Ovim pristupom, lokalno bi stanovništvo prestalo biti ovisno isključivo o prodaji mandarina te bi mogli povećati svoje prihode neovisno o povoljnosti tržišta te godine ili urodu.

Podjela agroturističke djelatnosti se najčešće vrši na dva sljedeća načina:

- 1) oni u kojima se pružaju samo usluge prehrane (objekti-restorani uređeni i opremljeni u skladu s tradicionalnom arhitekturom)
- 2) oni u kojima se pružaju samo usluge smještaja (ruralna kuća tradicionalne arhitekture, obiteljski ruralni hotel, ruralne sobe i apartmani tradicionalne arhitekture, ruralne sobe i apartmani nove arhitekture)
- 3) objekti u kojim se pružaju usluge smještaja i prehrane b) prema objektima: 1) odmor u ruralnoj kući tradicionalne arhitekture.

Razvoj agroturizma omogućuje jaču valorizaciju i demografsku obnovu brojnih ruralnih naselja što je već slučaj u okolici Ploča. Tako bi se stvorio izvor prihoda te očuvala lokalna tradicija i identitet. S obzirom na blizinu drugih turističkih atrakcija to se nameće kao poželjna strategija razvoja neretvanskih sela. Godine 2019. Republika Hrvatska ima 185965 registriranih OPG-ova, od kojih samo 447 je registrirano kao agroturističko gospodarstvo.¹³

¹³ [Razvrstavanje i kategorizacija ugostiteljskih i turističkih objekata, objekata u domaćinstvu i objekata na OPG-u - gov.hr](https://razvrstavanje.i.kategorizacija.ugostiteljskih.i.turistickih.objekata.objekata.u.domacinstvu.i.objekata.na.opg-u.gov.hr), 01.08.2024.

Na ušću je sve popularniji kitesurfing, ili kajting, dinamičan vodeni sport u kojem sportaš upravlja zmajem (kajtom) kako bi se uz pomoć vjetra kretala na dasci po vodi. Zmaj, koji može imati veličinu do 12 m², povezan je s vozačem putem trapeza, što omogućava precizno upravljanje i izvođenje impresivnih skokova.

Projekt Neretva kiteboarding započeo je 2011. godine kada je uspostavljen kite centar s instruktorima na ušću Neretve. Danas, u ovom području postoje dva značajna centra za kitesurfing – Neretvanski kitesurf i Kiteboarding Komin. Značajni lokalni vjetrovi, poput maestra i tramontane, čine ovo područje idealnim za kitesurfing, dok trodnevni tečajevi škole kiteboardinga dodatno obogaćuju ponudu za posjetitelje.

Osim kitesurfera, lokalno stanovništvo također koristi ušće Neretve za kupanje, a uz obalu se otvaraju novi ugostiteljski objekti. Ovaj dio grada Ploče blizu je općinama Slivno i Opuzen, pa značajan dio prihoda od iznajmljivanja smještaja prelazi u budžete tih općina. Unatoč tome, na raspolaganju je prostor za slobodan kamping, a uz cestu od ušća Neretve prema Jadranskoj magistrali već se pojavljuju prvi vikendici i apartmani. Ključ za uspješan razvoj ovog područja leži u mudrom upravljanju kako bi se očuvala prirodna ravnoteža i istovremeno pružila izvrsna iskustva za posjetitelje koji traže aktivan i ugodan odmor.

Osim aktivnog sportskog turizma, ušće Neretve je idealno mjesto za sve zaljubljenike u ptice. Ušće Neretve je mjesto gdje rijeka Neretva završava svoj tok, te je jedno od najznačajnijih močvarnih područja u Hrvatskoj. Ovo prirodno stanište je atraktivno za ljubitelje promatranja ptica jer se upravo na tom području mogu vidjeti raznolike ptice. Ušće je mješavina močvarnih površina, laguna, trstika i plitkih voda, što ga čini idealnim za različite ptice. U skoro sva godišnja doba, Ušće Neretve postaje važno mjesto za odmor ptica koje migriraju između Europe i Afrike. To je mjesto za ptice koje traže odmor tijekom godišnje migracije. Na ovom području zabilježeno je oko 300 vrsta ptica, uključujući i neke rijetke poput crne liske, čaporke, kobilca ili kormorana. Neki od njih su tamo tokom cijele godine, dok su druge samo u prolazu. Osim što je zabavno za ornitologe, Ušće Neretve nudi i predivne pejzaže, sa močvarnim površinama koje se prelamaju duž obala. To je idealno mjesto gdje se može upoznati životinjski svijet, bez da ih se uznemirava i degradira

Slika 1. Početak Kitesurfinga na ušću Neretve

Izvor: privatna fotografija autora

Iako je kitesurfing ugodan tijekom cijele godine, odnosno kada ima dovoljno vjetra, ljetna sezona može se smatrati najboljim vremenom za kitesurfing jer je vrijeme toplo i suho.

4.3. Plaže

Grad Ploče i njegova okolica nude nekoliko lijepih plaža koje privlače posjetitelje svojom čistoćom, prirodnim ljepotama i raznovrsnim sadržajima. Iako ljudi na spomen grada Ploče prvo pomisle na luku i ne smatraju ga turističkim mjestom koje nudi lijepe plaže, grad i okolica nude par lijepih plaža, gdje se sigurno može uživati i odmoriti.

S obzirom na to da sam centar grada Ploča nije velik, uključit će se i plaže u bližoj okolici.

1. Plaža Baćina

Plaža se nalazi uz Baćinska jezera, par kilometara od samog centra Ploča. Jedno od glavnih kupališta lokalnog stanovništva. Plaža je pješčana te okružena zelenilom, mirisnim borovima. Na plaži se nude razne morske aktivnosti pa se tako mogu iznajmiti čamci i pedaline za vožnju po jezeru. Osim plivanja, idealan je ambijent za opuštanje i ribolov. Za još bolji i

potpuniji doživljaj uz samo plažu postoje mali restorani i barovi gdje se može uživati u lokalnim specijalitetima.

2. Plaža na Ušću Neretve

Smještena je sa samom ušću rijeke Neretve, nekoliko kilometara od Ploča. Ova plaža je pješčana i prostire se duž velike površine. More je plitko i toplo, što je pogodno za sve turiste, posebno za obitelji s malom djecom. Plaža je poznata po povoljnim uvjetima za kiteboarding i windsurfing zbog stalnog vjetra. Također, postoje mogućnosti za vožnju kajakom i kanuom. Na plaži su dostupni beach barovi i restorani koji nude osvježavajuća pića, koktele i razne obroke.

3. Plaža Jezero

Ova lokacija se nalazi uz Baćinska jezera. To je pješčana plaža s laganim ulazom u vodu, idealna za djecu i neplivače. Također, jezero je popularno za ribolov, plivanje, vožnju kajaka i pedalina. U blizini plaže nalaze se lokalni restorani koji nude svježe riblje specijalitete i domaću kuhinju. Zbog blizine jezera i očaravajućih vrba i trske, prizori su idealni za apsolutni odmor.

4. Plaža Luka

Ovo je mala šljunčana plaža, u blizini luke Ploče. Više je popularna među lokalnim stanovništvom, puno manje za strane turiste. Zbog same blizine luke, ova plaža nije toliko atraktivna.

Plaže u Pločama i okolici nude različite sadržaje i prirodne ljepote koje zadovoljavaju sve ukuse, od obiteljskih plaža s plitkom vodom do plaža idealnih za vodene sportove. Čistoća mora, prirodni ambijent i dobra infrastruktura čine ove plaže atraktivnim destinacijama za sve posjetitelje. Bez obzira na to jeste li ljubitelj aktivnog odmora ili tražite mirno mjesto za opuštanje, plaže u Pločama imaju ponešto za svakoga.

U samom gradu postoje dvije plaže – Gradska i Tehnička. Prva od navedenih je 2017. i 2018. godine doživjela preuređenje kada su vlasti grada Ploča otišli u Zagreb na temelju Programa

razvoja javne turističke infrastrukture te dobili 325000 kuna u obliku sufinanciranja.

Predviđene su dvije faze od kojih je druga nedavno dovršena te obuhvaća:

- 1) Zaštitu postojećih stabala i vrijednog zelenila, uklanjanje stepenica između terasa te grubo izravnavanje terena
- 2) Kabliranje i ugradnju ambijentalne rasvjete
- 3) Izradu novih betonskih stepenica između terasa i uređenje obalne linije
- 4) Postava prefabriciranih elemenata na rubove terasa
- 5) Nasipavanje terasa šljunkom/oblutkom Druga, Tehnička (Nova ili Mišina plaža – popularni nadimak nosi po trenutačnom gradonačelniku Miši Krstičeviću) je novijeg datuma – izgrađena je 2019. Godine.¹⁴

4.4. Planinski masiv Biokovo

Planinski masiv Biokovo proteže se uz dalmatinsku obalu Jadranskog mora, pružajući spektakularne prirodne ljepote i raznolike aktivnosti za ljubitelje planinarenja i prirode. S najvišim vrhom Sv. Jure koji doseže 1762 metra nadmorske visine, Biokovo je drugi najviši planinski masiv u Hrvatskoj.

Sat vremena vožnje od Ploča nalazi se Park prirode Biokovo poznat po izuzetnim biološkim raznolikostima te po najvišem vrhu Dalmacije (Sv. Jure) (Smart City Ploče, 2020).

Odmah uz Biokovo, nalazi se planinski masiv Rilić koji se nastavlja na južni dio Biokova te je udaljen od Grada Ploča svega 30 kilometara. Rilić, kao i Biokovo, prepun je planinarskih staza koje su ručno izgrađene tijekom godina od strane lokalnih stanovnika.

Upravo te staze danas su turistička atrakcija koja privlači brojne posjetitelje, najčešće radi užitka tijekom planinarenja i radi savršenog pogleda. Sv. Ilija, koji se nalazi iznad Gradca, najbliži je vrh Pločama, a ujedno je i jedan od najpopularnijih vrhova.

¹⁴ <https://ploce.com.hr/politika/u-ministarstvu-turizma-prezentirana-2-faza-uredenja-gradske-plaze-u-plocama/>, 01.08.2024.

Ima jedan od najljepših pogleda u okolici i redovno privlači brojne posjetitelje, kako lokalne tako i strane. S jedne strane gleda na Makarsku rivijeru, a s druge strane na Ploče, Baćinska jezera te dolinu Neretve.

Integracija Biokova u turističku ponudu grada Ploče može pružiti raznovrsne mogućnosti za posjetitelje i povećati atraktivnost regije kao turističke destinacije.

Biokovo nudi raznolike staze koje su prikladne za sve razine kondicije, od laganih šetnji do zahtjevnih uspona. Popularne staze uključuju uspon na vrh Sveti Jure, koji je najviši vrh Biokova, te stazu Vošac koja pruža spektakularne poglede. Razvoj novih staza, označavanje postojećih i osiguranje potrebne infrastrukture, kao što su odmorišta i informativni znakovi, ključni su za privlačenje planinara i biciklista.

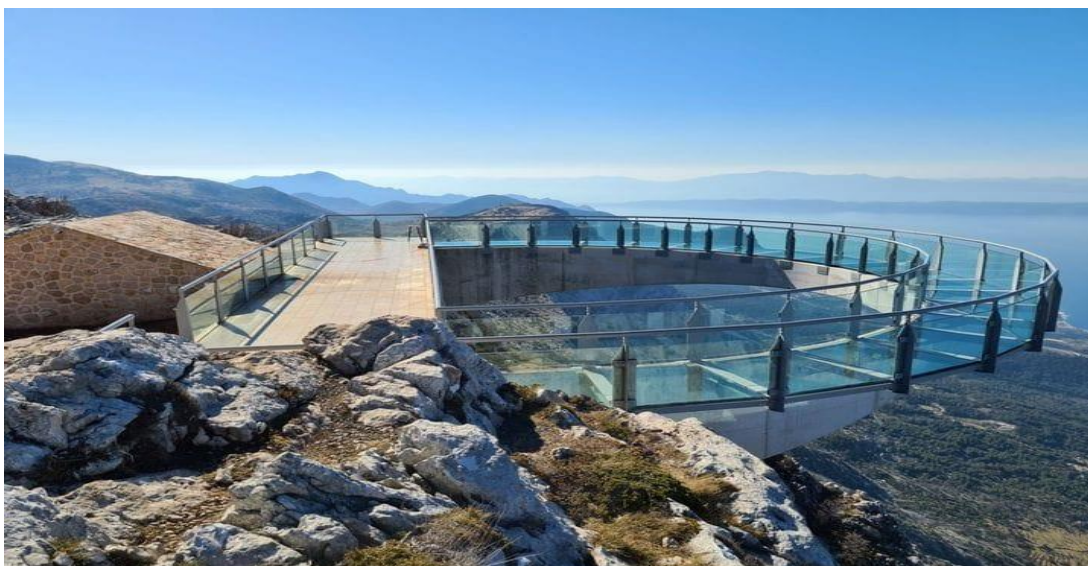
Organiziranje vođenih planinarskih i biciklističkih tura može biti korisno za turiste koji žele istražiti Biokovo, a pritom imati stručno vodstvo i dodatne informacije o prirodi i kulturi područja. Profesionalni vodiči mogu ponuditi edukativne sadržaje o flori, fauni i geološkim značajkama Biokova.

S obzirom na to da je sve više turista koji su upućeni u održivi razvoj turizma, Biokovo je odlična prilika da se kroz organizirane radionice i volontiranje upoznaju s biljnim i životinjskim svijetom. PP Biokovo je prepun raznolike flore i faune, uključujući endemske vrste te kao takav idealan za posjetitelje koji su željni prelijepe prirode, a samim tim svjesni okoliša i važnosti da ga se očuva.¹⁵

Razvijanje turističke ponude u Biokovu kao dijelu grada Ploče može značajno unaprijediti iskustvo posjetitelja i doprinijeti održivom razvoju regije. Kroz integraciju različitih aspekata, Biokovo može postati ključni element u promociji Ploča kao atraktivne turističke destinacije.

Slika 2. Vidikovac Nebesa šetnica-Skywalk Biokovo

¹⁵ [Hiking, walking and cycling trails | Biokovo Nature Park \(pp-biokovo.hr\)](https://pp-biokovo.hr), 01.08.2024.

Izvor: POnline: <https://ploce.com.hr/ostalo/udruga-mladih-nova-prijave-za-posjet-atrakciji-skywalk-na-biokovu/>, 01.08.2024.

Vidikovac Nebesa ili poznatiji kao Skywalk Biokovo, relativno je nova i očaravajuća atrakcija smještena u Parku prirode Biokovo, nedaleko od Ploča. S vidikovca se pruža nezaboravan pogled na Makarsku rivijeru, Jadransko more i otoke. Sam projekt ima višestruku svrhu, od promocije prirodne baštine do stvaranja održivog turizma, uz maksimalno poštivanje prirodnog okruženja.

4.5. Analiza atrakcija na području grada Ploče i okolice

Grad Ploče s okolicom je područje bogato prirodnim ljepotama i resursima. Upravo je to temelj za razvoj svih oblika turizma, uz načela održivosti. Zbog iznimno plodne zemlje, rijeka, planina, mora i jezera, dubrovačko-neretvanska županija ima mogućnosti za razvoj mnogih selektivnih oblika turizma (rekreativni, gastro, vjerski, ribolovni, sportski.. Toliko je puno potencijala i mogućnosti, no za sve su potrebna novčana sredstva, obrazovani i mladi ljudi te pomoći od strane države i samih turoperatora i turističkih zajednica koje su, između ostalog, zadužene i za promociju. Nažalost, kako u Hrvatskoj, tako u gradu Ploče, taj proces je jako spor i dugotrajan.

Tablica 4. Analiza prirodnih atrakcija

	AFIRMIRANA	U PROCESU	NEAFIRMIRANA	NIJE ATRAKCIJA
Baćinska jezera	+			
Ušće Neretve	+			
Gradska plaža		+		
PP Biokovo	+			
Jadransko more	+			

Izvor: samostalna izrada autora

U tablici se nalaze najpoznatije prirodne atrakcije na području grada Ploče i okolice.

Baćinska jezera nude brojne mogućnosti za turizam, pri čemu je ekoturizam jedna od glavnih atrakcija. Okružena netaknutom prirodom, jezera su idealna za pješaćenje i biciklizam, pružajući posjetiteljima priliku da uživaju u prirodnim stazama i bogatstvu flore i faune. Jezera su također popularna za kupanje zbog svoje čiste i bistre vode, a mogućnost vožnje čamcem ili kajakom dodatno doprinosi njihovoj atraktivnosti. Ovo područje je poznato i po bogatoj ribljoj populaciji, što je čini omiljenom destinacijom za ljubitelje sportskog ribolova.

Ljubitelji fotografije i prirode pronaći će u Baćinskim jezerima savršeno mjesto za stvaranje spektakularnih prizora, uključujući zalaske i izlaske sunca te refleksije u vodi. Organizirane ture i edukativni programi dodatno obogaćuju iskustvo posjetitelja, pružajući im dublje razumijevanje ekosustava jezera, povijesti regije i njezine prirodne baštine.

Važno je naglasiti da su Baćinska jezera primjer održivog turizma, gdje se vodi računa o očuvanju osjetljivih ekosustava. Implementacija strategija održivog turizma, poput kontrole broja posjetitelja i pravilnog upravljanja otpadom, ključna je za očuvanje prirodnih staništa i

resursa ovog područja. Zakonodavne mjere i zaštitne zone također doprinose očuvanju kvalitete vode i biodiverziteta, regulirajući aktivnosti poput ribolova i sprječavanja zagađenja.

Baćinska jezera, sa svojom jedinstvenom prirodnom ljepotom i bogatstvom aktivnosti, predstavljaju dragocjeni dio prirodne baštine Hrvatske. Ulaganje u očuvanje i promociju ovog prirodnog resursa može značajno pridonijeti razvoju turizma u regiji Ploče, čineći je prepoznatljivom destinacijom koja nudi nezaboravna iskustva posjetiteljima svih profila.

Ušće Neretve poznato je po svojoj izuzetnoj bioraznolikosti, koja uključuje staništa brojnih ptica, riba i biljnih vrsta. Delta je posebno privlačna za ornitologe i ljubitelje prirode, jer je dom velikom broju ptica selica, uključujući i rijetke vrste koje se ovdje gnijezde ili odmaraju tijekom svojih migracija. Promatranje ptica postalo je popularna aktivnost, s posebno dizajniranim vidikovcima i stazama koje omogućuju posjetiteljima da uživaju u ovoj aktivnosti bez ometanja prirodnog okoliša.

Ušće Neretve ima i kulturno-povijesnu dimenziju, s ostacima rimskih i srednjovjekovnih lokaliteta u okolici, kao i bogatom tradicijom vezanom uz rijeku i njezinu deltu. Ovi povijesni elementi dodatno obogaćuju turističku ponudu, omogućujući posjetiteljima da istraže prošlost ovog područja kroz arheološke lokalitete, muzeje i tradicionalne manifestacije.

Ušće Neretve je danas prepoznato kao ključna destinacija za razvoj ekoturizma u Hrvatskoj, s naglaskom na održivi razvoj i očuvanje prirodnog okoliša. Razvoj infrastrukture za turizam pažljivo je planiran kako bi se minimalizirao utjecaj na ekosustav, čime se osigurava da ovo jedinstveno područje ostane netaknuto za buduće generacije. Kroz kombinaciju prirodnih ljepota, rekreacijskih aktivnosti i kulturnih doživljaja, Ušće Neretve uspješno se afirmiralo kao jedna od najprivlačnijih turističkih atrakcija u regiji.

Gradska plaža u Pločama, smještena u neposrednoj blizini samog centra grada, predstavlja značajnu atrakciju koja se nalazi u procesu afirmacije kao popularno turističko odredište. Ova plaža, koja se prostire duž obale Jadranskog mora, sve više privlači pažnju turista i lokalnog stanovništva zbog svoje prirodne ljepote, povoljnog položaja i rastuće ponude sadržaja.

U procesu afirmacije kao turističke atrakcije, gradska plaža u Pločama prolazi kroz niz unapređenja koja imaju za cilj poboljšanje kvalitete usluge i privlačenje većeg broja posjetitelja. Uređenje obale, postavljanje modernih tuševa, kabina za presvlačenje, te infrastruktura za sportske aktivnosti, poput odbojke na pijesku, doprinosi većoj udobnosti i

atraktivnosti plaže. Osim toga, sigurnost kupaca osigurana je prisustvom spasilačke službe, što je posebno važno za obitelji s djecom.

Također, gradska plaža postaje središte različitih ljetnih događanja i manifestacija, uključujući koncerte, zabave na otvorenom i sportske turnire, što dodatno obogaćuje turističku ponudu grada Ploča. Ovi događaji pridonose stvaranju živahne atmosfere i privlače kako domaće stanovništvo, tako i turiste iz drugih krajeva Hrvatske i inozemstva.

U sklopu razvoja turističke ponude, poseban naglasak stavljen je na promociju lokalne gastronomije, gdje se na plaži često organiziraju gastro događaji na kojima posjetitelji mogu kušati autentična jela i pića iz neretvanskog kraja. Ova kombinacija gastronomije i plažnih aktivnosti stvara jedinstven doživljaj za posjetitelje i jača identitet gradske plaže kao atraktivnog turističkog odredišta.

Unatoč pozitivnim promjenama, postoje i izazovi u procesu afirmacije gradske plaže. Potrebno je kontinuirano ulaganje u infrastrukturu i održavanje, kao i sustavna promocija kako bi se povećala prepoznatljivost plaže na regionalnoj i međunarodnoj razini. Uz to, važno je osigurati da razvoj turizma bude u skladu s načelima održivosti, kako bi se očuvala prirodna ljepota i kvaliteta okoliša.

Gradska plaža u Pločama, sa svojim idealnim položajem, rastućom ponudom i prirodnim ljepotama, ima veliki potencijal da postane jedan od glavnih aduta turističke ponude grada. Kroz daljnje unapređenje infrastrukture, organizaciju događaja i promociju, ova plaža može postati prepoznatljivo turističko odredište koje će privući sve veći broj posjetitelja.

Jadransko more je neprocjenjiv turistički resurs za grad Ploče, nudeći razne mogućnosti za razvoj turizma i privlačenje posjetitelja. Iako je Ploče poznato kao važna luka i transportno čvorište, njegov položaj na obali Jadranskog mora omogućava raznovrsnu i bogatu turističku ponudu koja se može dodatno afirmirati.

Park prirode Biokovo predstavlja izuzetno vrijedan turistički resurs koji već ima afirmiranu poziciju u turističkoj ponudi Hrvatske, a može biti od velike važnosti i za grad Ploče. Smješten u blizini Jadranskog mora, Biokovo pruža jedinstvenu kombinaciju planinskog i morskog pejzaža, što ga čini atraktivnim za razne vrste turizma.

Tablica 5. Analiza kulturnih atrakcija

	AFIRMIRANA	U PROCESU	NEAFIRMIRANA	NIJE ATRAKCIJA
Pločansko ljetno		+		
Smotra klapa			+	
Božićni sajam i adventske manifestacije				+
Noć Pločana				+
Maraton lađa	+			
Ploče trail		+		
Festival od 2 do 2			+	
Summer Wine Fest		+		

Izvor: samostalna izrada autora

U tablici se nalaze najpoznatije kulturne manifestacije na području grada Ploče. Kao što se može vidjeti, označene su s obzirom na prepoznatljivost kao kulturna manifestacija.

Pločansko ljetno je događaj koji je još uvijek u procesu da postane afirmirana atrakcija. Iako nudi razne programe od lipnja do rujna, još uvijek je to događaj koji privlači lokalno stanovništvo. Program nudi razne aktivnosti, koncerte i predstave za odrasle i djecu, što

predstavlja odličnu zanimaciju za obitelji koje odluče ljetovati u gradu Ploče. No, treba još vremena i pojačanog marketinga kako bi postalo afirmirana kulturna atrakcija.

Smotra klapa, iako bogatstvo tradicije tog kraja, neafirmirana je kulturna atrakcija. Smatram da bi se s obzirom na glasovne mogućnosti pjevača te zbog same tradicije trebalo više potruditi da smotra klapa bude prepoznata kao kulturni događaj vrijedan posjete.

Božićni sajam i adventske manifestacije nisu atrakcija. Lokalnom stanovništvu sigurno predstavlja divan božićni ugođaj i kao takav je potreban, no to nije prepoznato kao atrakcija i ne privlači turiste kao drugi božićni sajmovi u Hrvatskoj. U Hrvatskoj imamo božićne sajmove koji su prepoznati kao atrakcija, no oni se nalaze u Opatiji i Zagrebu.

Noć Pločana je dio programa Pločanskog ljeta te kao takav nije atrakcija. Za Pločansko ljeto se može saznati lakše jer zaista nudi razne koncerte hrvatskih poznatih glazbenika. Noć Pločana je zasigurno poznata među lokalnom stanovništvu i okolici, no kao događaj nije atrakcija.

Maraton lađa je zasigurno i najpoznatiji kulturni događaj tog kraja. To je tradicionalna veslačka utrka koja se svake godine održava u Hrvatskoj. Utrka se odvija duž rijeke Neretve, a natjecatelji koriste drvene čamce poznate kao "lađe," koji su tradicionalna plovila stanovnika doline Neretve. Staza utrke obično je duga oko 22,5 kilometara, a počinje u Metkoviću te završava u Pločama. Također, okuplja ekipe iz raznih mjesta i sela u regiji, a događaj je vrlo natjecateljski. Maraton lađa nije samo sportska manifestacija, već i proslava lokalne kulture, povijesti i tradicije. Utrka se obično održava početkom kolovoza i privlači kako lokalne gledatelje tako i turiste, stoga možemo reći da je to afirmirani kulturni događaj.

Ploče Trail je utrka na otvorenom koja se održava u gradu Pločama i okolici, uz obalu mora. Ova utrka je popularna među ljubiteljima prirode i trčanja jer kombinira izazove planinskog i trail trčanja s prekrasnim pogledima na more, planine i Neretvansku dolinu.

Ploče Trail obuhvaća različite staze koje se protežu kroz prirodne ljepote okolnog područja, Utrka je prilika za sudionike da testiraju svoju izdržljivost i vještine u prirodnom okruženju, a istovremeno uživaju u ljepotama kraja. Također, prikladna je za različite razine trkača, s raznim kategorijama i duljinama staza, od kraćih ruta za rekreativce do dužih i zahtjevnijih staza za iskusne trkače. S obzirom na odaziv i dobru organizaciju, Ploče trail bi uskoro mogao postati još poznatiji i među turistima, no za sad je još uvijek u procesu afirmacije.

Festival Od 2 do 2 je cjelodnevni program koji se odražava ljeti. Na festivalu nastupaju neki od najpoznatijih pop/rock bendova te svake godine privuče velik broj posjetitelja. Ipak, turistima još nije dovoljno poznato te je festival neafirmirani kulturni događaj.¹⁶

Summer Wine Fest je manifestacija kojom se predstavljaju vina iz okolice i cijele Hrvatske. Cilj same manifestacije je osvijestiti domaće i strane goste o Pločama kao vinskoj destinaciji. To je događaj koji na jedinstven način kroz druženje i glazbu okuplja sve ljubitelje vina te tako jača i samu turističku ponudu grada Ploče.

5. SWOT ANALIZA TURIZMA U PLOČAMA

U sljedećem dijelu rada prikazana je SWOT analiza čimbenika za razvoj turizma na području grada Ploče. Unutar SWOT analize navedene su snage, slabosti, prilike i prijetnje. Najvažnije snage grada Ploče u području razvoja turizma svakako su povoljan geografski položaj, Jadransko more, očuvana priroda, jezera, gastronomija i ostalo što je potrebno za razvoj specifičnih oblika turizam. Slabosti grada Ploče kao turističke destinacije temelje se na turizmu koji je usmjeren većinom na veće destinacije te slabom ponudom smještajnih objekata visoke kategorije. Također, nedovoljna promidžba svega što grad do sad može ponuditi. Prilike koje se mogu iskoristiti odnose se na povezivanje različitih subjekata u turističkom sektoru te mogućnost financiranja sredstvima Europske unije. Osnovne prijetnje razvoja grada turizma grada Ploče ogledaju se u konkurenciji i padu kupovne moći stanovništva. S ciljem maksimiziranja prilika i minimiziranja prijetnji, zbog strateškog planiranja i razvoja turizma u gradu Ploče, imamo sljedeće:

Tablica 6. SWOT analiza razvoja turizma u gradu Ploče

SNAGE	SLABOSTI	PRILIKE	PRIJETNJE
--------------	-----------------	----------------	------------------

¹⁶ [Od 2 do 2 | Visit Ploce](#), 01.08.2024.

<i>Prirodni resursi</i>	<i>Sezonalnost</i>	<i>Suradnja s drugim turističkim destinacijama</i>	<i>Konkurencija</i>
<i>Geografski položaj</i>	<i>Nedovoljna promocija</i>	<i>Razvoj ruralnog turizma</i>	<i>Gospodarska nestabilnost</i>
<i>Kulturno-povijesne znamenitosti</i>	<i>Slaba razvijenost turističkih proizvoda</i>	<i>Razvoj ekoturizma</i>	<i>Migracija stanovništva</i>
<i>Lučki grad</i>	<i>Nedostatak turističke infrastrukture</i>	<i>Kruzeri i nautički turizam</i>	<i>Klimatske promjene</i>
Blizina poznatih turističkih destinacija	Iseljavanje mladog i obrazovanog stanovništva	Cjelogodišnji turizam	Zagađenje okoliša

Izvor: Samostalni rad autora

U analizi SWOT faktora za razvoj turizma u gradu Ploče, evidentne su brojne prednosti, ali i izazovi s kojima se grad suočava. Počet ćemo s analizom snaga koje čine Ploče zanimljivom destinacijom za turiste.

Snage grada Ploče su prije svega prirodni resursi i atrakcije. Grad se može pohvaliti bogatstvom prirodnih ljepota koje su i dalje očuvane. Iako se grad razvija kao turistička destinacija, ključno je održati ravnotežu između turističkog razvoja i očuvanja prirodnih resursa. Pretjerano iskorištavanje može dovesti do degradacije okoliša, što nije u interesu ni prirode ni lokalnog stanovništva. Geografski položaj Ploča je također velika prednost; grad se nalazi u blizini većih poznatih turističkih destinacija poput Dubrovnika i Splita, a prometna povezanost je dobro regulirana. Ovo omogućuje jednostavan pristup gradu i može pomoći u privlačenju turista koji putuju između ovih destinacija. Ploče kao lučki grad također ima potencijal za privlačenje kruzera i drugih turista koji dolaze morem. Ključni zadatak je poboljšati prepoznatljivost domaćih brendova, promidžbu restorana i autentičnih proizvoda, što može značajno povećati privlačnost grada za pomorce i turiste koji plove morem.

Međutim, postoje i značajne slabosti koje utječu na razvoj turizma u Pločama. Kao i većina hrvatskih destinacija, Ploče se suočavaju s problemom sezonalnosti turizma. Hrvatska je poznata po svojoj obali i ljetnom turizmu, ali postoje i velike mogućnosti za turizam tijekom cijele godine, uključujući ruralni i sportski turizam. Nažalost, Hrvatska se suočava s financijskim izazovima, a nedostatak sredstava i odlazak mladih ljudi u potrazi za boljim prilikama predstavljaju dodatne prepreke. Loša ekonomska vlast i fokus na kratkoročne dobitke često negativno utječu na dugoročni razvoj turizma.

U kontekstu prilika, Ploče mogu iskoristiti svoju blizinu poznatim turističkim destinacijama poput Splita, Dubrovnika, Makarske, Međugorja i Mostara. Osim što je poznata po čistom moru, regija je bogata prirodnim resursima i ljepotama koje pružaju temelje za razvoj ekoturizma, biciklističkih i pješačkih staza. Korištenje prirodnih resursa poput rijeke Neretve i Baćinskih jezera može pomoći u smanjenju sezonalnosti i pružiti prilike za turistički razvoj tijekom cijele godine.

Ipak, postoji i niz prijetnji koje mogu utjecati na razvoj turizma u Pločama. Klimatske promjene i zagađenje okoliša predstavljaju realne prijetnje. Povećanje temperature i ekološke promjene mogu ugroziti prirodne resurse kao što su rijeka Neretva i močvarna staništa, što može smanjiti atraktivnost destinacije. Industrijska aktivnost, osobito ona vezana uz luku i transport, može dodatno negativno utjecati na okoliš i umanjiti privlačnost grada kao turističke destinacije. Također, nedostatak ulaganja u turizam, kako na lokalnoj tako i na nacionalnoj razini, predstavlja ozbiljan izazov. Ploče, kao najmlađi grad na Jadranu, teško može konkurirati etabliranim destinacijama poput Dubrovnika i Splita. Ako se ne poboljša ponuda grada, promocija, broj ugostiteljskih objekata i sadržaji aktivnosti, grad će teško doseći razinu afirmirane turističke destinacije.

Da bi se uspješno razvijao turizam u Pločama, ključno je fokusirati se na očuvanje prirodnih resursa, unapređenje promocije, poboljšanje smještajnih kapaciteta i diversifikaciju turističke ponude. Strategije koje uključuju održivost, suradnju s drugim destinacijama i iskorištavanje prirodnih ljepota mogu pomoći Pločama da se afirmiraju kao prepoznatljiva i atraktivna turistička destinacija.

6. STAV LOKALNOG STANOVNIŠTVA O DALJNJEM TURISTIČKOM RAZVOJU GRADA PLOČE

Izraz "lokalna zajednica" obuhvaća grupu ljudi koji stanuju na određenom teritorijalnom području, kao što su gradovi, sela ili četvrti, te dijele slične interese i vrijednosti.

Lokalna zajednica se često izdvaja po svojim prepoznatljivim socijalnim, ekonomskim i kulturnim karakteristikama koje je razlikuju od drugih zajednica. Te zajednice mogu se odrediti ne samo kroz prostornu blizinu, nego i preko dijeljenih iskustava, interakcija i ciljeva. U životima svojih članova, lokalna zajednica ima vrlo važnu ulogu jer pruža podršku, osigurava sigurnost i stvara osjećaj pripadnosti. Osim toga, lokalne zajednice igraju ključnu ulogu u zaštiti kulture i tradicije, kao i u promicanju društvenih normi i vrijednosti. U vezi s održivim razvojem, lokalna zajednica često ima ulogu u donošenju odluka koje imaju utjecaj na njihov okoliš, ekonomiju i društveni život.

Mišljenje stanovnika grada Ploče o razvoju turizma može biti promjenjivo, no možemo ga općenito sagledati kroz nekoliko važnih aspekata.

Stanovnici na lokalnoj razini često smatraju da se razvojem turizma otvaraju mogućnosti za generiranje novih radnih mjesta, posebno u područjima usluga, ugostiteljstva i turizma.

Budući da ekonomija Ploča ima određenu strukturu, turizam bi mogao donijeti dodatne izvore prihoda i umanjiti oslanjanje na tradicionalne industrije.

Osim toga, razvoj infrastrukture također može imati pozitivne učinke. Razvoj lokalne infrastrukture može se pozitivno utjecati povećanjem dolaska turista, poput poboljšanja cesta, izgradnje novih objekata i unaprjeđenja javnih i kulturnih sadržaja.

Većina lokalnog stanovništva ne podržava razvoj turizma zbog straha od prevelikog broja turista. Osobe su skeptične zbog potencijalnih negativnih posljedica kao što su onečišćenje, prenaseljenost, degradacija prirodnog okoliša i pad kvalitete.

Isto tako, razvoj turizma može imati negativan utjecaj na lokalno stanovništvo, posebno ono s manjim prihodima, koji će osjetiti porast cijena nekretnina i životnih troškova.

Turistička komercijalizacija može izazvati zabrinutost u lokalnom stanovništvu zbog potencijalnog gubitka kulturne baštine i tradicije. Iako turizam može imati pozitivan utjecaj na ekonomiju, treba paziti da masovni oblik turizma ne naruši autentičnost i način života lokalne zajednice. Uz to, veliki broj domaćih stanovnika vidi kao privilegiju mogućnost da svoju kulturu, povijest i tradiciju predstave turistima te su podršci projektima koji promoviraju i čuvaju lokalno naslijeđe.

Bitno je da lokalna zajednica ima ulogu u procesu planiranja i odlučivanja vezanim za turistički razvoj. Ako lokalno stanovništvo sebe vidi kao dio turizma i ima priliku da ostvari koristi od njega, mnogo će više podržavati tu industriju. Podrška za turizam se može povećati kroz učešće u razvojnim projektima i inicijativama.

Mještani imaju mogućnost iskoristiti turizam kao priliku za dodatnu zaradu, bilo kroz pokretanje malih poduzeća, obiteljskih restorana ili prodaju lokalnih proizvoda. Mnogo ljudi je svjesno koliki potencijal turizma ima za jačanje lokalne ekonomije.

U svrhu diplomskog rada provedeno je online anketno istraživanje koje je namijenjeno isključivo lokalnom stanovništvu grada Ploče. Online upitnik je distribuiran putem društvenih mreža, Facebooka, Instagrama te aplikacijom WhatsApp.

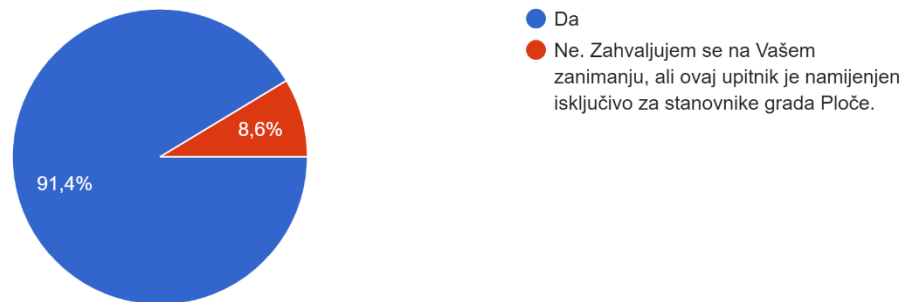
Upitnik se sastoji od petnaest pitanja, pomoću kojih se želji doći do zaključka što lokalno stanovništvo smatra o razvoju turizma, kakve oni koristi imaju od istog te koliko su i sami uključeni u cijeli proces razvoja.

Od velike je važnosti i samo zadovoljstvo lokalnog stanovništva jer ako oni sami nisu zadovoljni, sama atmosfera u gradu neće biti dobra niti za turiste. Lokalno stanovništvo je to koje može predstaviti grad na najbolji mogući način i upravo oni mogu turistima pokazati kako da iskuse najbolje u njihovom gradu. Iz tog razloga je jako važno da se kontinuirano ulaže u obrazovanje i edukacije te da ih se podržava u svim pokušajima ostvarivanja OPG-ova i domaće proizvodnje. Tako se pruža turistima prava slika tog kraja, a omogućava se i lokalnom stanovništvu da kvalitetno žive u svom kraju i da ne odlaze u potrazi za boljim uvjetima izvan Hrvatske.

Slika 3. Demografske karakteristike ispitanika

Živate li na području grada Ploče i okolice?

58 odgovora

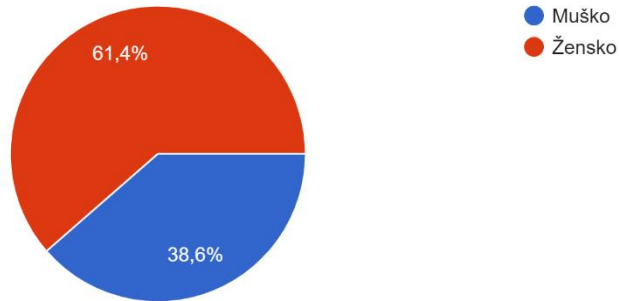

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS-qu1TAMpXffix_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses, 24.08.2024.

Kako bismo odmah selektirali ispitanike, obzirom da je ova anketa bila namijenjena za lokalno stanovništvo, prvo pitanje je i bilo žive li ispitanici na području grada Ploče i okolice. 91,4% ispitanika je odgovorilo potvrdno, što je dovoljno za daljnji nastavak analiziranja postavljene ankete.

Slika 4. Demografske karakteristike ispitanika

Kojeg ste spola?
57 odgovora

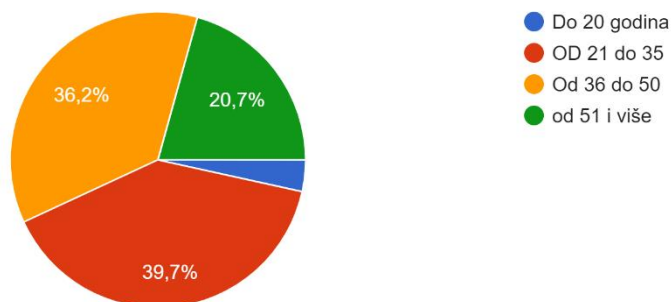

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXflfx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

U anketi je sudjelovalo 61,4% žena, te 38,6% muškaraca.

Slika 5. Demografske karakteristike ispitanika

Označite vašu dob:
58 odgovora

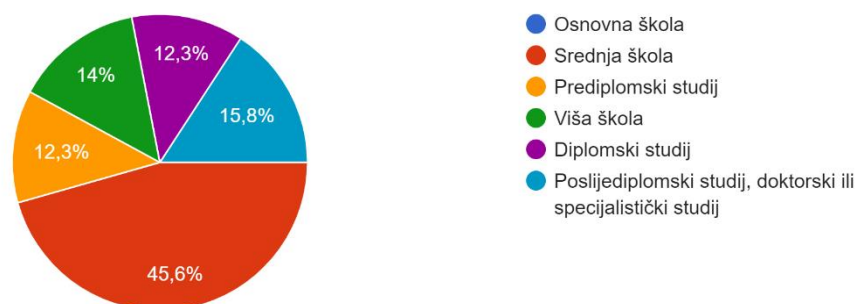

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXflfx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

Također, u anketi je najviše sudjelovalo ispitanika između 21 do 35 godina sa 39,7%, zatim stanovnici s dobnim rasponom od 36 do 50 godina, te stanovnici od 51 godine sa postotkom od 20,7%. Obzirom da je u Hrvatskoj jedan od glavnih problema odlazak mladih, možemo reći da je ovaj postotak zapravo pozitivan, jer su većina ispitanika mlade osobe. Do 20 godina je odgovorio jako malen broj ispitanika. Najčešći razlog tome je što većina mladih odlaze u veće okolne gradove na studij poput Splita ili Dubrovnika. To su poznate turističke destinacije u kojima mladi ljudi vide više mogućnosti za svoj razvoj i obrazovanje. Nažalost, jako malen broj njih se vraća u svoj grad jer kao što se može vidjeti po gradu Ploče, nema velikog napretka u razvoju turizma i drugih djelatnosti.

Slika 6. Demografske karakteristike ispitanika

Koji je Vaš završeni stupanj obrazovanja?
57 odgovora

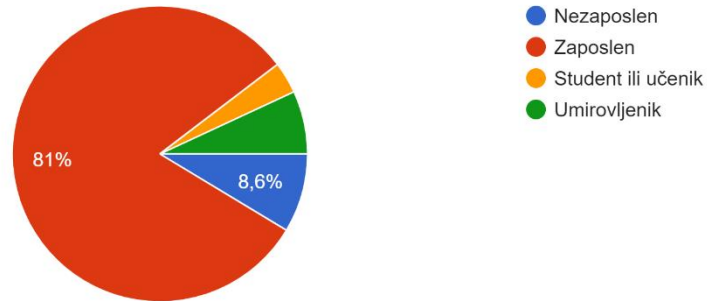
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXflfx_r2NM15owXYHLyd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

Iz priloženog možemo vidjeti da je najviše ispitanika sa završenom srednjom školom sa 45,6%. Ispitanici koji imaju završen prediplomski studij, višu školu, diplomski studij te specijalistički studij se minimalno odudaraju.

Slika 7. Demografske karakteristike ispitanika

Koji je Vaš trenutni status zaposlenja?

58 odgovora

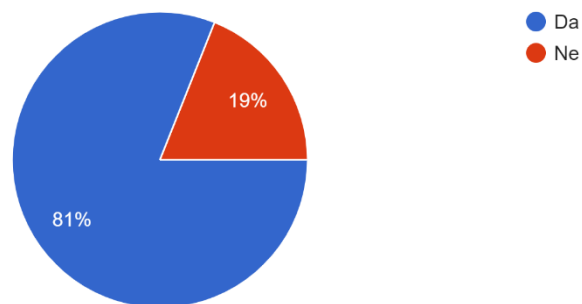
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXflfx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

81% ispitanika je zaposleno, dok je 8,6% nezaposleno. ??

Slika 8. Demografske karakteristike ispitanika

Živate li u gradu?

58 odgovora

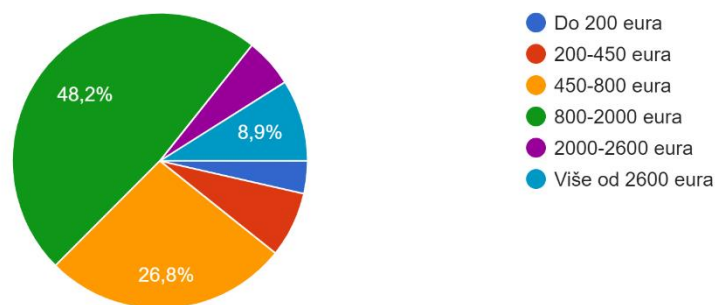
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXflfx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

Većina ispitanika živi u gradu sa 81%. Obzirom da je grad malen i da smo u radu spominjali i okolicu koja je dio njega, tako su validni i odgovori ispitanika koji ne žive u samom centru grada.

Slika 9. Demografske karakteristike ispitanika

Koliko iznose Vaša mjesečna primanja?

56 odgovora

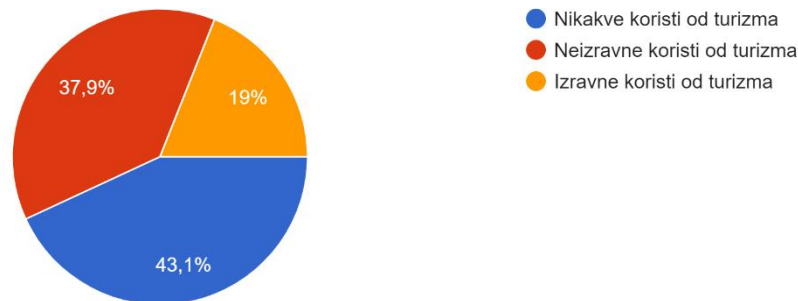
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXflfx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

Unatoč tome što grad nije turistički afirmirana destinacija, većina ispitanika je odgovorila da njihova mjesečna primanja iznose 800-2000 EUR. Za život u manjoj sredini kao što je to grad Ploče, ovaj rezultat je zapravo i zadovoljavajući.

Slika 10. Korist od turizma

Imate li Vi ili članovi Vaše obitelji koristi od turizma?

58 odgovora

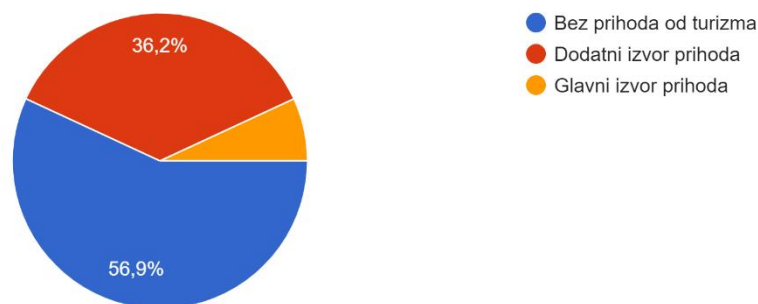
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXflfx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

Iznenadujuće je da 43,1% ispitanika niti itko od članova njihove obitelji nema nikakve koristi od turizma. Samo mali postotak od 19% izjavio je da ima izravnu korist od turizma, dok 37,9% smatra da ima neizravnu korist od turizama.

Slika 11. Korist/prihodi od turizma

Vrsta prihoda koju Vi ili Vaša obitelj ostvarujete od turizma?

58 odgovora

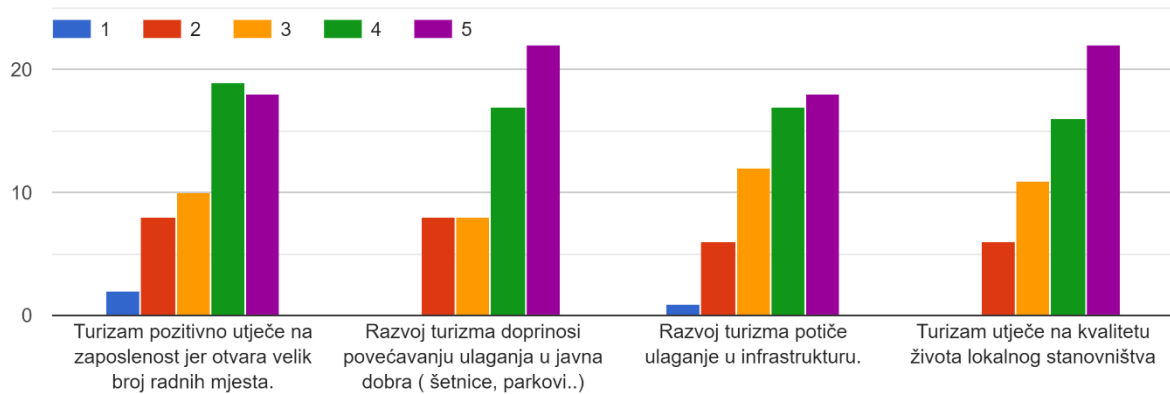

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXflfx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

Kao u prethodno pitanju, vidi se da je čak 56,9% ispitanika odgovorilo da je ne ostvaruje prihode od turizma. Unatoč brojnim prirodnim ljepotama i svim faktorima koji su potrebni za turizam, u gradu Ploče se ne ostvaruju prihodi izravno od turizma.

Slika 12. Analiza ankete

Molim Vas da na skali ocijenite Vaš stupanj slaganja sa sljedećim tvrdnjama koje se odnose na učinke turizma pri čemu ocjene imaju sljedeće znač... slažem, 4-slažem se, 5- u potpunosti se slažem.

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXfifx_r2NM15owXYHLyd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

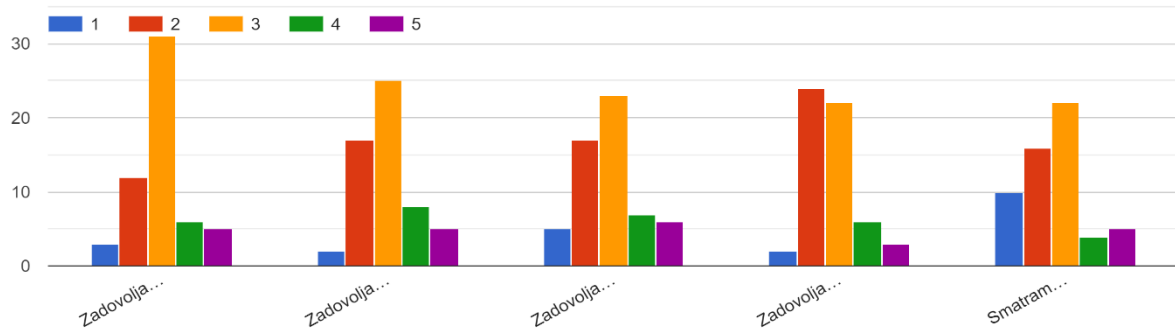
U sljedećem pitanju ispitanici su odgovorili na četiri pitanja vezano za utjecaj turizma na ekonomsku korist i kvalitetu života lokalnog stanovništva.

Na pitanje utječe li turizam na zaposlenost jer samim tim otvara velik broj radnih mjesta najviše ljudi je odgovorilo da se u potpunosti slaže s tim. To je zapravo i očekivano, obzirom da se razvoj turizma znači otvaranje novih ugostiteljskih objekata, turističkih agencija, hotela i drugih objekata koji su usko vezani za turizam.

Na pitanje doprinosi li turizam dodatnom ulaganju u javna dobra i infrastrukturu, također je najviše odgovora da se u potpunosti slažu s tom tvrdnjom. Činjenica je da bi određeno mjesto postalo poznata turistička destinacija mora imati uređenu infrastrukturu i javna dobra pa samim time i ova tvrdnja ima smisla. Isto tako, najviše ispitanika se složilo da turizam utječe na kvalitetu lokalnog stanovništva. Na taj način se otvara veći broj radnih mjesta, grad je stabilniji i uređeniji, nudi više kulturnih manifestacija. Sve to dolazi razvojem turizma i zbog toga se može zaključiti da to donosi puno pozitivnih događanja.

Slika 13. Analiza ankete

Molim Vas da na skali ocijenite Vaš stupanj zadovoljstva sa sljedećim tvrdnjama koje se odnose na upravljanje turizmom pri čemu ocjene imaju sljedeće značenje: 1- vrlo ... 3- neutralan/na, 4-zadovoljan/na, 5- vrlo zadovoljan/na.

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXfifx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

1. Zadovoljan/na sam načinom upravljanja turizmom u gradu Ploče.
2. Zadovoljan/na sam radom turističke agencije u gradu Ploče.
3. Zadovoljan/na sam turističkom ponudom koju koristi i lokalno stanovništvo (dvorane, šetnice, parkovi...)
4. Zadovoljan/na sam trenutnim prijevoznim linijama koje koriste i lokalni stanovnici
5. Smatram da prevelik broj turista uništava resurse

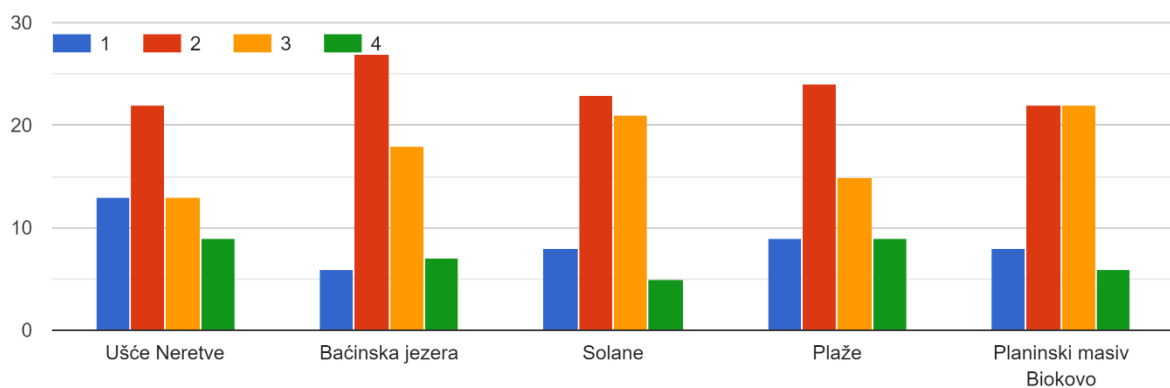
Za prvo pitanje vezano za trenutni način upravljanja turizmom u gradu Ploče, većina je odgovorila da se niti slaže niti ne slaže. Po tome se vidi i jasna slika trenutne situacije u gradu gdje postoje naznake turizma i grada punog potencijala da postane veća atrakcija, no i dalje nema većih pomaka. Vidi se potencijal, no bez većeg ulaganja i napretka. Za pitanje vezano za zadovoljstvo stanovništva radom turističke zajednice u gradu Ploče, ispitanici su također najviše odgovorili da se niti slažu niti ne slažu s tvrdnjom, no velik je broj ispitanika koji su napisali da nisu zadovoljni. Može se zaključiti da turistička agencija kao bitan faktor u turizmu ne radi dovoljno da bi unaprijedila promidžbu grada ili osigurala veći broj aktivnosti koje bi privukle turiste. Slična je situacija i sa pitanjem vezanim za turističku ponudu grada koju koristi i lokalno stanovništvo. Trenutno stanje je prosječno, bez većeg napretka.

Odgovori vezani za zadovoljstvo prijevoznih linija kojim se služi i lokalno stanovništvo je su najvećim dijelom nezadovoljavajući, pa se može zaključiti da su neredoviti i da treba uvesti više međugradskih linija.

Na tvrdnju da prevelik broj turista uništava resurse je najviše odgovora da se niti slažu niti ne slažu s tvrdnjom. Lokalno stanovništvo treba nastaviti educirati o održivom razvoju i očuvanju prirodnog okoliša, jer dok se na takav način turizam razvija ne mogu se uništiti resursi. U situacijama kada se pretvori u masovni i nekontrolirani, kada dolazi do saturacije određenih mjesta, dolazi do uništavanja prirodnih resursa, a to se ne smije dopustiti.

Slika 14. Analiza ankete

Molim Vas da na skali ocijenite prepoznatljivost sljedećih prirodnih resursa grada Ploče pri čemu ocjene imaju sljedeće značenje: 1-afirmirana/ 2- u procesu/ 3- neafirmirana/4- nije atrakcija

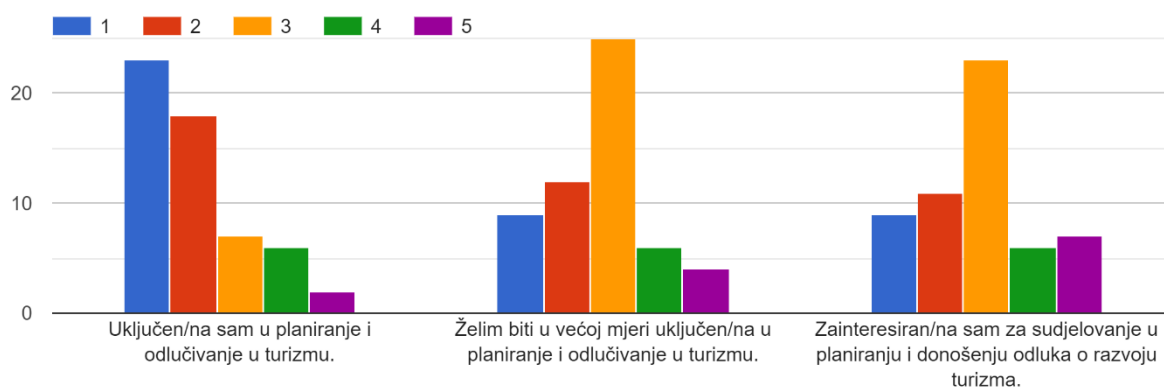
Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXfIfx_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

Kao najpoznatije prirodne atrakcije na području grada Ploče i okolice nabrojane su sljedeće atrakcije: Ušće Neretve, Baćinska jezera, solane, plaže te planinski masiv Biokovo. Za skoro sve su odgovori isti, odnosno za sve atrakcije su zabilježeni odgovori da su to atrakcije koje su još uvijek u procesu da postanu turistička atrakcija.

Kao najpoznatija od svih su Baćinska jezera i ušće Neretve, koja su svojom prirodom i prekrasnim prizorima odavno trebali biti afirmirana turistička atrakcija, no nažalost, strani turisti još uvijek nisu dovoljno upoznati sa ovim prirodnim ljepotama.

Slika 15. Analiza ankete

Sljedeći niz pitanja odnosi se na uključenost i podršku lokalnog stanovništva u razvoj turizma.

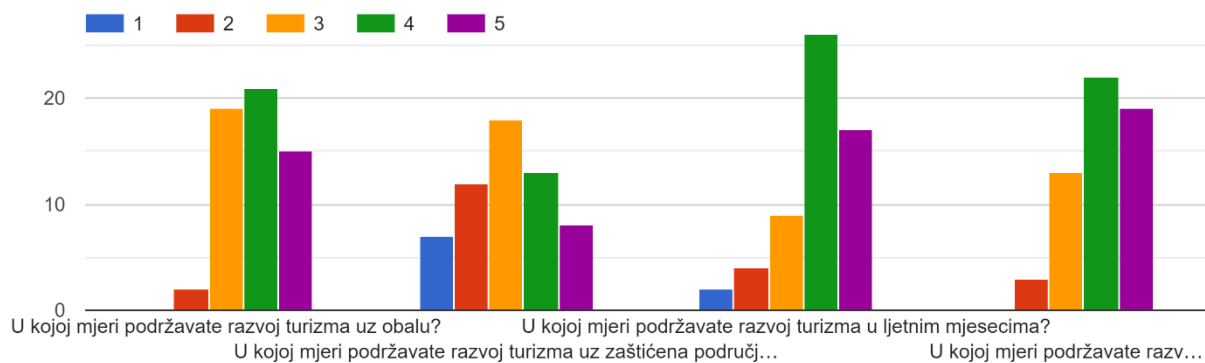

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS.-qu1TAMpXffix_r2NM15owXYHLYd2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

Na pitanje koliko su uključeni u planiranje i odlučivanje u turizmu, značajan broj ispitanika izrazio je da nisu uključeni u te procese, a mnogi od njih nisu sigurni koliko bi uopće željeli sudjelovati u planiranju. Zabrinjavajuće je mali broj ispitanika koji su iskazali interes i želju za sudjelovanjem u promjenama i donošenju odluka vezanih za turizam. Ova situacija može ukazivati na nedovoljnu informiranost i uključenost lokalnog stanovništva u sam proces planiranja, zbog čega možda ne znaju što očekivati niti kako mogu doprinijeti razvoju turizma u svom gradu.

Slika 16. Analiza ankete

PODRŠKA LOKALNOG STANOVNIŠTVA Molim Vas da na skali ocijenite Vaš stupanj slaganja sa sljedećim tvrdnjama koje su vezane za turističke p...ržavam, 4-podržavam, 5- u potpunosti podržavam.

Izvor: https://docs.google.com/forms/d/1Y9hffS,-qu1TAMpXffx_r2NM15owXYHLy2QcxsJCcg/edit#responses,24.08-2024.

1. U kojoj mjeri podržavate razvoj turizma uz obalu?
2. U kojoj mjeri podržavate razvoj turizma uz zaštićena područja?
3. U kojoj mjeri podržavate razvoj turizma u ljetnim mjesecima?
4. U kojoj mjeri podržavate razvoj turizma kroz ostale mjesec u godini?

Za sljedeće tvrdnje možemo vidjeti da ispitanici podržavaju razvoj turizma uz obalu, razvoj turizma u ljetnim mjesecima i razvoj turizma kroz cijelu godinu. Može se zaključiti da ispitanici vide potencijal kako za ljetni turizam, tako i za cjelogodišnji, jer grad Ploče i okolica zaista imaju sve predispozicije za cjelogodišnji turizam. Kroz ljetne mjesec tu je kupališni turizam, gastro turizam je uvijek prisutan, a tu je i ruralni turizam koji kroz zanimljiv pristup turistima može približiti život lokalnog stanovništva te ih tako upoznati sa običajima, kulturom i svime što čini jednu zajednicu.

Za ovaj diplomski rad su postavljene tri hipoteze.

1. Lokalno stanovništvo je zadovoljno trenutnim stanjem turizma u gradu Ploče.
2. Lokalno stanovništvo je uključeno u proces razvoja turizma u gradu Ploče.
3. Lokalno stanovništvo smatra da turizam pridonosi pozitivnom ekonomskom rastu.

Prema podacima iz postavljene ankete, može se zaključiti da stanovnici grada Ploče smatraju kako turizam pozitivno utječe za razvoj infrastrukture grada Ploče. Također, nisu dovoljno zainteresirani za sam razvoj i sudjelovanje u turizmu. Problem je što u gradu nije dovoljno razvijena svijest ni o gradu kao turističkoj destinaciji, a niti o održivom razvoju. Svjesni su da turizam donosi puno pozitivnih učinaka, ali da oni kao stanovnici ne utječu puno na njegov razvoj. Za prvu tezu da je lokalno stanovništvo zadovoljno trenutnim stanjem turizma možemo reći da teza nije dokazana. Na pitanje vezana za način upravljanja turizmom, na djelatnost turističke agencije i trenutne ponude javnog prijevoza i cijele infrastrukture, prevladavaju nezadovoljavajući odgovori. Za drugu tezu da je lokalno stanovništvo uključeno u razvoj turizma također možemo reći da je opovrgnuta. Na pitanje na njihovu uključenost u razvoj turizma, većina odgovora je uopće nisu uključeni u razvoj turizma, a isto tako nisu iskazali ni veću želju da sudjeluju u samom procesu razvoja. Zanimljivo je i da skoro 60% stanovništva uopće ne ostvaruje prihode od samog turizma. Za treću hipotezu da lokalno stanovništvo smatra da turizam pridonosi pozitivnom ekonomskom rastu možemo reći da je dokazana. Lokalno stanovništvo nije previše zainteresirano za samo sudjelovanje u procesu razvoja turizma, no smatraju da ipak donosi ekonomskom rastu i podržavaju cjelogodišnji razvoj turizma.

Treba iskoristiti najbolje od postojeće luke koja ima odličan potencijal za razvoj nautičkog turizma te prirodna bogatstva kao što su Baćinska jezera. Uz sve to poboljšati ponudu lokalne kuhinje, ugostiteljskih objekata, jednodnevnih izleta i Ploče bi u budućnosti mogao postati malo turističko mjesto koje će svojom ponudom privlačiti velik broj turista.

ZAKLJUČAK

Cijeli rad odnosi se na analizu resursne osnove za potencijalni razvoj turizma na području grada Ploče. Kada govorimo o turizmu, odmah dolazimo i do važnosti održivosti razvoja u svim segmentima.. Razvoj turizma je vezan uz načela održivog razvoja koji nalaže da svi prirodni resursi koje imaju sadašnje generacije moraju ostati barem u tolikoj mjeri i za buduće naraštaje. Od velike je važnosti imati na umu da sva prirodna bogatstva, koje grad Ploče i okolica imaju, moraju ostati zaštićena.

Grad Ploče, kao najmlađi hrvatski grad na Jadranu, nema dovoljno razvijen turizam i najčešće je usputna stanica na putu do poznatih hrvatskih turističkih destinacija. Unatoč mnogim prirodnim atrakcijama, kulturno-povijesnom baštinom i odličnim morskim specijalitetima, grad nije dosegao razinu turističke prepoznatljivosti. Grad se suočava sa mnogim poteškoćama kao što je iseljavanje mladog stanovništva, nedovoljna promocija, nedovoljno ulaganje u infrastrukturu, nedovoljno novčanih sredstava na lokalnoj razini. Također, grad je još uvijek poznat kao samo lučki grad koji nema mnogo za ponuditi. Toliko je mogućnosti za razvoj selektivnih oblika turizma. Ploče s okolicom imaju potencijal za razvoj ruralnog turizma, gastroturizma, nautičkog, sportsko-rekreacijskog i vjerskog.

Nadamo se da će u bližoj budućnosti doći do pomaka i da će prirodne ljepote poput Baćinskih jezera i ušća Neretve privlačiti veći broj turista. Razvoj treba biti usmjeren na aktivan i obiteljski odmor.

Lokalno stanovništvo nije dovoljno uključeno u potencijalni razvoj turizma, isto tako, većina njih je zaposlena u drugim sektorima i ne bave se uopće turizmom. Velik broj mladih ljudi je već odselio u potrazi za boljim prilikama, a to opet stvara problem jer su potrebni za razne inovacije i poticaj za napredak. No, ne mogu sami, ukoliko i sama lokalna uprava ne smisli jasne i ostvarive ciljeve. Važno je i dalje nastaviti educirati stanovništvo o održivom razvoju, o očuvanju okoliša te na održiv način promicati sve vrijednosti toga kraja.

Zaključno, grad Ploče i njegova okolica posjeduju ogroman, ali trenutno nedovoljno iskorišten turistički potencijal. U budućnosti bi bilo šteta ne ostvariti veći pomak u razvoju turizma i ne pozicionirati Ploče kao prepoznatljivu turističku destinaciju, barem po svojim prirodnim atrakcijama. Rad na ovoj temi pokazao je da je potencijal grada u velikoj mjeri zanemaren, a nedostatak literature i istraživanja dodatno ukazuje na problematiku ovog područja u kontekstu turističkog razvoja.

LITERATURA

1. Weber S., Mikačić V.: Osnove turizma, Školska knjiga, Zagreb, 1994., str.13.
2. Hrvatska gospodarska komora, <https://www.hgk.hr/zupanijska-komora-dubrovnik/gospodarski-profil-zupanije>, 13.07.2024.
3. Smart City Ploče, <https://ploce.hr/wp-content/uploads/2020/11/2020-11-05-strategija-sazetak.pdf>, 15.07.2024.
4. [Slavonia to Dalmatia in under 4 hours: the A1 motorway – Coordinating Secretariat for Maritime Issues \(ceec-china-maritime.org\)](#), 20.08.2024.
5. [Port of Ploče - Invest Croatia \(gov.hr\)](#), 20.07.2024.
6. [Traditional Maraton Lađa Race in Neretva happening on Saturday | Croatia Week](#), 20.07.2024.
7. Dr Hrabovski-Tomić E., Selektivni oblici turizma, Sremska Kamenica, 2008. str.31.
8. Program ukupnog razvoja, str. 7, <https://ploce.hr/wp-content/uploads/2017/09/program-ukupnog-razvoja-1.pdf>, 10.07.2024.
9. Program ukupnog razvoja, str. 8, <https://ploce.hr/wp-content/uploads/2017/09/program-ukupnog-razvoja-1.pdf>, 10.07.2024.
10. Demonja D., Ružić P., Ruralni turizam u Hrvatskoj, Zagreb, 2010., str 143.-144.
11. Erak G., Stanje i mogućnosti razvoja turističke ponude grada Ploče, diplomski rad.

12. [Razvrstavanje i kategorizacija ugostiteljskih i turističkih objekata, objekata u domaćinstvu i objekata na OPG-u - gov.hr](#), 01.08.2024.
13. [Hiking, walking and cycling trails | Biokovo Nature Park \(pp-biokovo.hr\)](#), 01.08.2024.
14. [Od 2 do 2 | Visit Ploče](#), 01.08.2024.
15. [turistička zajednica grada ploča - Ploče Online \(ploce.com.hr\)](#), .05.08.2024.

POPIS TABLICA

Tablica 1. Broj dolazaka i noćenja po državama.

Tablica 2. Broj noćenja/ dolazaka po naseljima

Tablica 3. Od 01.06. – 30.06.2024. (usporedba sa istim periodom 2023. god) u komercijalnom smještaju

Tablica 4. Od 01.06. – 30.06.2024. (usporedba sa istim periodom 2023. god) u komercijalnom smještaju

Tablica 5. Analiza prirodnih atrakcija

Tablica 6. Analiza kulturnih atrakcija

Tablica 7. SWOT analiza razvoja turizma u gradu Ploče

POPIS SLIKA

1. Slika 1. Početak Kitesurfinga na ušću Neretve
2. Slika 2. Vidikovac Nebesa šetnica-Skywalk Biokovo
3. Slika 3. Demografske karakteristike ispitanika
4. Slika 4. Demografske karakteristike ispitanika
5. Slika 5. Demografske karakteristike ispitanika
6. Slika 6. Demografske karakteristike ispitanika
7. Slika 7. Demografske karakteristike ispitanika
8. Slika 8. Demografske karakteristike ispitanika
9. Slika 9. Demografske karakteristike ispitanika
10. Slika 10. Korist od turizma
11. Slika 11. Korist/prihodi od turizma
12. Slika 12. Analiza ankete
13. Slika 13. Analiza ankete
14. Slika 14. Analiza ankete
15. Slika 15. Analiza ankete

16. Slika 16. Analiza ankete